

Anissa Lehdonkangas

**”MEILLE PARINA ISOVANHEMMUUS ON
OLLUT AVIOLIITON JÄLKIRUOKA”**

Isovanhempien kokemuksia parisuhteesta

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Kandidaatintutkielma

Huhtikuu 2021

TIIVISTELMÄ

Anissa Lehdonkangas: "Meille parina isovanhemmuus on ollut avioliiton jälkiruoka" - Isovanhempien kokemuksia parisuhteesta
Kandidaatintutkielma
Tampereen yliopisto
Yhteiskuntatutkimuksen tutkinto-ohjelma
Huhtikuu 2021

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, miten isovanhemmuus kietoutuu parisuhteeseen isovanhempien kertomusten pohjalta. Kiinnostus ikääntyvien elämää kohtaan on kasvanut väestön ikääntyessä, mikä lisää myös isovanhemmuuden kiinnostavuutta tutkimuksellisesti. Isovanhemmuus on useimmille tärkeä osa elämänpolkua. Lapsenlapsien saaminen tarjoaa uuden roolin ja uutta sisältöä elämään. Monet tekijät vaikuttavat siihen, millaiset mahdollisuudet yksilöllä on olla isovanhempi ja kuinka keskeinen osa yksilön elämää isovanhemmuus on. Lapsenlapset tulevat osaksi parisuhteessa olevien yhteistä elämää ja keskinäistä suhdetta. Parisuhteessa oleminen ja parisuhteen laatu ovat yhteydessä yksilön kokemaan onnellisuuteen. Tutkielmani teoreettinen tausta muodostuu keskeisten käsitteiden, ikääntymisen, isovanhemmuuden ja parisuhteen, tarkastelusta aiemman tutkimuksen perusteella.

Tutkimusaineistonani käytän Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston jakamaa valmista aineistoa "Isovanhemmuuden uudet haasteet –kirjoituskilpailu 2009". ET-lehdessä julkaistiin kirjoituskutsu, jossa kirjoituksia toivottiin erityisesti suuriin ikäluokkiin kuuluvilta. Kirjoitukset ovat vapaamuotoisia. Ne sisältävät isovanhempien kertomuksia heidän omasta isovanhemmuudestaan, mutta monet pohtivat myös omaa lapsuuttaan ja isovanhempia osana sitä. Suurin osa kirjoituksista on naisten kirjoittamia. Digitalisoituja kirjoituksia on yhteensä 185 kappaletta. Niistä 29 päätyi mukaan analyysiini. Analysoin aineistoa aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla.

Analyysini tuloksena muodostin kolme luokkaa, jotka jäsensivät isovanhempien parisuhteeseen kietoutuneita kertomuksia. Suurin osa kirjoituskutsuun vastanneista kuvaili myönteisiä tunteita, joita koettiin myös puolison kanssa yhdessä. Isovanhemmuudesta ja sen jakamisesta puolison kanssa oltiin kiitollisia ja sen koettiin antavan paljon molemmille. Lisäksi isovanhemmuus tarjosi isoille ja -äideille keskustelunaiheita, yhdessä suunniteltavaa ja muisteltavaa sekä tehtävää. Isovanhemmuuden ja parisuhteen yhteen kietoutumiseen liittyi kuitenkin myös moninaisia ristiriitaisia tunteita. Puolisoiden välille saattoi syntyä eripuraa, isovanhempi saattoi kokea haikeutta puolison puuttumisesta tai isovanhemmat jakoivat keskenään lapsenlapsiin liittyviä vaikeita tunteita saaden toisistaan lohtua. Tutkielmani perusteella vaikuttaa siltä, että isovanhemmuus on paitsi lapsiperheille tärkeä resurssi, myös isovanhemmille itselleen merkittävä voimavara. Jos isovanhemmuus asettuu luontevaksi osaksi parisuhdetta, voivat ne parhaimmillaan tukea toisiaan. Molemmat näistä elämän osa-alueista ovat yhteydessä yksilön onnellisuuteen ja ikääntyvien hyvinvointiin.

Avainsanat: Isovanhemmuus, parisuhde, lapsenlapset, aineistolähtöinen sisällönanalyysi

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

Sisällysluettelo

1. Johdanto	1
2. Näkökulmia isovanhemmuuteen ja parisuhteeseen	3
2.1. Ikääntyminen ja kolmas ikä.....	3
2.2. Isovanhemmuus.....	6
2.3. Parisuhde	9
3. Tutkimuskysymys, aineisto ja menetelmä	11
3.1. Kirjoitusaineisto	12
3.2. Sisällönanalyysi.....	13
4. Isovanhemmuus parisuhteessa	15
4.1. Isovanhemmuus antoisana yhdessä jaettuna elämänvaiheena	16
4.2. Isovanhemmuus sisällöntuojana parisuhteessa	20
4.3. Isovanhemmuuden ja parisuhteen linkittymisen ristiriidat	22
5. Johtopäätökset ja pohdinta.....	26
6. Lähteet.....	30

Taulukot

Taulukko 1. Isovanhemmuus antoisana yhdessä jaettuna elämänvaiheena.....	16
Taulukko 2. Isovanhemmuus sisällöntuojana parisuhteessa.....	20
Taulukko 3. Isovanhemmuuden ja parisuhteen linkittymisen ristiriidat.....	22

1. Johdanto

Isovanhemmuuden merkitys kasvaa todennäköisesti tulevaisuudessa entisestään sen seurauksena, että elinikä pidentyy ja isovanhematkin voivat paremmin kuin ennen (Nätkin 2018, 149). Saattaa olla, että myös koronapandemia ja siitä seuranneet toimet vaikuttavat siihen, että ihmiset kääntyvät vahvemmin koteihin ja perheen piiriin. Toisaalta osalla tapaamiskerrat iäkkäiden isovanhempien, tai muutenkin ystävien ja sukulaisten, kanssa ovat harventuneet. Toisilla isovanhemat ovat kenties olleet ajoittain jopa tavallista enemmän läsnä lastensa perheiden arjessa. Läheisten apu oli tai olisi ollut luultavasti monissa perheissä tarpeen, kun esimerkiksi keväällä 2020 koululaiset olivat viikkoja etäopetuksessa, ja monet vanhemmat ottivat pienemmät lapset päiväkodeistakin kotiin, samaan aikaan kun useat vanhemmat tekivät itse kotona etätöitä.

Isovanhemmuuden keston vaikuttaa niin väestön ikääntyminen kuin ensisynnyttäjien iän nouseminen. Ihmiset elävät yhä vanhemmiksi ja kauemmin hyväkuntoisina Suomessa ja muualla varakkaissa länsimaissa. Samanaikaisesti myös ensisynnyttäjien ikä nousee. Suomessa vuonna 2019 he olivat keskimäärin 29,6 vuotta (Tilastokeskus 2019). Ikä on noussut jo useamman vuosikymmenen ajan (Tilastokeskus 2018). Suomessa isovanhemmaksi tullaan keskimäärin vähän alle 60-vuotiaana: naiset 56-vuotiaana ja miehet 60-vuotiaana (Danielsbacka, Tanskanen & Karisto 2020, 135). Isovanhemmuuden kesto siis pitenee toisesta päästä ja lyhenee toisesta. Tästä huolimatta isovanhemmilla on enemmän yhteisiä vuosia lastenlastensa kanssa kuin aikaisemmin. (Danielsbacka ym. 2020, 135).

Isovanhemmuus on suurelle osalle ihmisistä merkittävä osa heidän elämänsä elämään. Monille se on odotettu elämänvaihe ja jopa elämän jälkiruoka, kuten sanonta kuvailee. Osa jää kokonaan lapsenlapsettomiksi tai ilman aktiivisia suhteita lapsenlapsiin tahtomattaan. Jotkut eivät lapsenlapsia elämäänsä kaipaakaan. Polut isovanhemmaksi voivat olla monenlaiset, jos isovanhemmuuden käsittää laajemmin kuin biologisena perhesukupolvien ketjuna. Toinen elämään, eri elämänvaiheissa, merkittäväällä tavalla vaikuttava asia on muut läheiset ihmissuhteet ja esimerkiksi parisuhdetilanne. Useimmat pariskunnat asuvat yhdessä, joten parisuhde vaikuttaa päivittäin ihmisen elämään. Vanhemmaksi tulon vaikutusta parisuhteeseen on tutkittu paljon. Miten isovanhemmuus sitten muuttaa isovanhempien parisuhdetta vai onko

isovanhemmuudella ylipäättään vaikutusta parisuhteeseen? Tätä olen tutkielmassani kiinnostunut tarkastelemaan.

Isovanhemmuus ei yleensä ole yhtä kokonaisvaltainen muutos yksilön elämään kuin vanhemmuus. Se on kuitenkin monille keskeinen elämän osa-alue, joka vaikuttaa perhesuhteisiin, mahdollisesti myös suhteeseen oman puolison kanssa. Aihetta ei ole aikaisemmin juurikaan tutkittu, ja siksi päädyinkin tutkimaan isovanhemmuutta juuri heidän parisuhteidensa näkökulmasta. Haluan valaista isovanhempien omia kokemuksia tästä yksityisestä elämäalueesta. Kokemukset isovanhemmuudesta ja parisuhteesta ovat yhteydessä koettuun hyvinvointiin ja tyytyväisyyteen omaan elämään. Oletan, että se miten parisuhde voi, vaikuttaa myös siihen, miten antoisaa isovanhemmuus on ja millaisia tunteita isovanhemmuuteen liittyy.

Erityisesti Pohjois-Amerikassa isovanhemmuus ja sen vaikutukset ihmissuhteisiin ovat kiinnostaneet viime vuosikymmeninä tutkijoita. Tutkimus on yleensä keskittynyt siihen, mitä isovanhemmat antavat lapsenlapsilleen ja aikuisille lapsilleen, millainen hoivaresurssi ja joskus taloudellinenkin apu he ovat. (Chambers, Allan, Phillipson & Ray 2009, 63.) Myös Suomessa isovanhemmuuden tutkiminen ja isovanhemmuudesta kirjoittaminen on lisääntynyt paljon (Maijala, Määttä & Uusiautti 2018, 94; Danielsbacka 2020, 145, 154). Isovanhempien antamaa tukea lapsiperheelle korostetaan (Maijala ym. 2018, 94), mutta myös isovanhempien saamat hyödyt kiinnostavat tutkijoita (Danielsbacka ym. 2020, 145). Katson, että on hedelmällistä kiinnittää enemmän huomiota siihen, mitä lapsenlapset tuovat ja mitä muutoksia aiheuttavat isovanhempien elämään.

Isovanhemmat, kuten iäkkäät ihmiset yleensäkin, voidaan nähdä niin hoivaongelmana kuin hoivaresurssina esimerkiksi työn ja perheen yhdistämisen näkökulmasta (Salmi & Lammi-Taskula 2004). Ikääntyvät vanhemmat voivat vaatia hoivaa, mutta isovanhemmat ovat lapsiperheille myös tärkeä apu ja tuki. Kuten edellä esitin myös muissa tutkimuksissa on tuotu esiin tätä resurssinäkökulmaa. Toisaalta väestön ikääntymisestä puhutaan julkisuudessa huolestunein sävyin hoivataakan lisääntymisen näkökulmasta. Mitä paremmin ikääntyneet voivat henkisesti ja fyysisesti, sitä aktiivisemmin ja pitempään he jaksavat olla voimavara aikuisten lastensa perheille tai mahdollisesti muillekin vapaaehtoistoiminnan kautta.

2. Näkökulmia isovanhemmuuteen ja parisuhteeseen

Käsittelen tässä, tutkielmani teoriataustaa kartoittavassa luvussa, ikääntymistä ja kolmatta ikää. Haluan avata aihetta lyhyesti, sillä vaikka kaikki isovanhemmat eivät ole vielä iäkkäitä tai eläkkeellä, on isovanhemmuus keskeinen osa useimpien iäkkäiden elämää. Tarkastelen myös isovanhemmuutta: sen määritelmää sekä isovanhemmuuden toteuttamiseen vaikuttavia tekijöitä. Lopuksi keskityn käsittelemään parisuhdetta, sen merkitystä ja parisuhdetyytyväisyyttä koskevia seikkoja.

2.1. Ikääntyminen ja kolmas ikä

Ikääntyminen on tärkeä aihe, sillä se koskettaa kaikkia ikäluokkia ja maapallon eri alueita. Ikääntymistä voi tarkastella niin väestön kuin yksilönkin tasolla. Ikääntyminen muovaa monella tapaa yhteiskuntaa ja yksilön elämää. Yhteiskunnallisesti ikääntyminen vaikuttaa myös talouteen ja politiikkaan. (Timonen 2008, 3-7.) Tässä tutkielmassa keskityn pääasiassa yksilötason ikääntymiseen, mutta tarkastelen isovanhemmuutta lopuksi myös laajemmin väestön ikääntymisen näkökulmasta. Käytän pääasiassa sanoja ikääntyminen ja iäkkäät tai ikääntyvät, koska sanoissa vanhuus ja vanhus on hieman negatiivinen sävy (Van Aerschoot 2014, 16). Vanhuuteen ja ikääntymiseen liittyy osittain erilaisia mielikuvia. Vanheneminen sanana ohjaa ajattelua enemmän esimerkiksi voimien hiipumiseen kuin ikääntyminen. Lisäksi väestön tasolla ikääntyminen on vakiintunut termi.

Nykyisin eläkkeelle jääminen ei tarkoita vanhuuden alkamista (Jyrkämä 2013, 89). Nykyään puhutaan paljon aktiivisesta ikääntymisestä, ja osallistuva isovanhemmuus voi olla esimerkki tästä. Aktiiviseen ikääntymiseen liittyy esimerkiksi huomion kiinnittäminen hyvinvointiin ja ulkonäköön, mikä nähdään hyväksyttävänä ja odotettunakin. (Timonen 2008, 6-7.) Fyysinen vanheneminen huolettaa maailmassa, jossa nuorekkuus ja hyväkuntoisuus nähdään osoituksena menestyksestä. Ihmiset pyrkivät elämään pitempään tulematta vanhoiksi. (Gilleard & Higgs 1998.) Määtä ja Uusiautin (2018, 168) mukaan aktiivinen ikääntyminen ei ole vain omien halujen mukaan elämistä ja uusien kokemusten kerryttämistä, vaikka aktiivinen ikääntyminen nähdään tavoiteltavana. Osa pitää yllä aktiivisuutta ja myönteistä elämänasennetta ikääntyessään, toiset eivät, mikä vaikuttaa elämänlaatuun. Ikääntyvien elämäntyyliä on korostettu toimijuutta (Gilleard & Higgs 2002, 371).

Sosiaalifilosofi ja historioitsija Peter Laslett esitteli kolmannen iän käsitteen teoksillaan *The Emergence of the Third Age – Ageing and Society* (1987) ja *A Fresh Map of Life – The Emergence of the Third Age* (1989). Sen jälkeen ajatus kolmannesta iästä on levinnyt laajaan käyttöön. Jyrkämä (2013; 92) kirjoittaa Laslettia mukailen, että Laslettin elämänvaiheistus sisältää ensimmäisen, toisen, kolmannen ja neljännen iän. Pitkälle kehittyneissä yhteiskunnissa syntyi 1900-luvun puolivälin jälkeen uudenlainen ikävaihe. Demografiset ja sosioekonomiset muutokset mahdollistivat sen (Laslett 1989; sit. Gilleard & Higgs 2002, 370, 377; Jyrkämä 2013, 91). Laslettin mukaan kolmatta ikää edeltävät lapsuus ja nuoruus sekä aikuisuus. Sen jälkeen edessä on vanhuus. (Laslett 1987; 1989; sit. Jyrkämä 2013, 92.) Kolmatta ikää elävä on yleensä jo ikääntynyt, mutta hän elää aktiivista elämää toteuttaen päämääriään lisääntyneen oman ajan mahdollistamana. Isovanhemmuus sijoittuu suurelta osin kolmannen iän alueelle, vaikka myös neljänteen ja lyhyemmän aikaa toiseenkin ikään. Kolmas ikä on yleensä sitä aikaa, kun isovanhemmuuteen on mahdollista sijoittaa eniten aikaa ja energiaa, jos niin haluaa tehdä.

Laslett määrittelee kolmatta ikää useasta eri näkökulmasta. Demografisesti kolmas ikä ilmenee maissa, joissa tietty määrä väestöstä elää yli 70-vuotiaiksi. Lisäksi Laslettin mukaan väestöstä vähintään 10 prosentin tulee olla yli 65-vuotiaita. Suomessa molemmat ehdot täyttyvät. (Laslett 1987; 1989; sit. Jyrkämä 2013, 92.) Suomessa 65 vuotta täyttäneiden osuus koko väestöstä on reilu 20 prosenttia (Tilastokeskus 2020). Yksilöllisesti tarkasteltuna Laslett linkittää kolmanteen ikään vapauden, riippumattomuuden, itsensä toteuttamisen ja elämän ilman velvollisuuksia. Kolmannella iällä pystyy tekemään, mitä on aina halunnut ja toteuttamaan vielä vapaasti yksilöllisiä elämänpäämääriään. Kolmas ikä edellyttää yksilöltä riittävää terveyttä, päättäväisyyttä ja tietynlaista asennetta. (Laslett 1987; 1989; sit. Jyrkämä 2013, 93-94.) Näin kuvailtuna kolmannen iän toteutumisen voi nähdä varakkaiden etuoikeutena, sillä se vaatii korkean fyysisen hyvinvoinnin lisäksi materiaalista hyvinvointia (Jyrkämä 2013, 94). Isovanhemmuus voi kolmannen iän näkökulmasta olla elämän päämääriä täydentävä tai vaihtoehtoisesti velvollisuuksista vapaata elämistä haittaava tekijä.

Niin sanotut kolmasikäiset voidaan nähdä merkittävänä kuluttajaryhmänä, mikä tekee kolmannesta iästä kiinnostavan myös politiikan ja talouden näkökulmasta (Jyrkämä 2013, 94). Työikäisten tulot ovat yleisesti kasvaneet, mikä näkyy myös eläkkeelle jääneiden joukossa (Gilleard & Higgs 2002, 373). Iän kertyessä ihmisillä on usein enemmän taloudellisia resursseja harrastaa ja kuluttaa kuin nuorempana (Kontula 2009, 37). Kuluttamisen kautta myös ikääntyvät ilmaisevat itseään ja luovat identiteettiään (Gilleard & Higgs 2009, 30). Taloudelliset mahdollisuudet harrastaa yhdessä saattavat vaikuttaa myös parisuhdeonneen

(Kontula 2009, 37), vaikkeivat ole onnen edellytys. Kulutusmahdollisuudet voivat heijastua lisäksi isovanhemmuuteen. Isovanhemmuuden voi nähdä olevan ristiriidassa aktiivisen kuluttajuuden kanssa, koska lastenlasten kanssa oleminen sitoo aikaa ja heidän kanssaan esimerkiksi ulkoillaan ja leikitään, tehdään arkisia asioita. Lapsenlapset voivat toisaalta myös lisätä kulutusta, kun heille ostetaan lahjoja tai kun heitä pyritään viihdyttämään materiaalisin keinoin (Chambers ym. 2009, 70). Esimerkiksi lastenlasten kanssa matkustaminen on melko yleistä (Fågel & Rotkirch 2010, 89; Maijala ym. 2018, 100). Hyvinvointi, varakkuus ja vapaa-aika ovat lisääntyneet iäkkäiden keskuudessa, mikä näkyy kulutuksen lisääntymisenä ja muuttumisena (Gilleard & Higgs 2002, 378).

Vanhan iän määrittelemineen on muuttunut monimutkaiseksi (Timonen 2008, 7). Yhteiskunta määrittelee, ketkä ovat ikääntyneitä tai vanhoja ja minkä ikäisiä voi kuvailla näillä sanoin. Ihmiset luovat minäkuvaansa peilaten näihin yleisiin käsityksiin ja siihen kuvaan, jonka he tulkitsevat muilla olevan heistä (Määttä & Uusiautti 2018, 161). Ikääntymiseen liitetyt mielikuvat ovat kiinni historiallisesta ja kulttuurisesta kontekstista. Suomalaisessa yhteiskunnassa vallitsevaa mielikuvaa ikääntyneistä ovat aikaisemmin hallinneet sotaa käyneet ja suomalaisen yhteiskunnan jälleenrakentamisesta vastanneet ikäryhmät. (Jyrkämä 2013, 97.) Jyrkämä (2013, 97) tulkitsee, että tämä on saanut ikääntymisen näyttäytymään ”miehisenä” todeten kuitenkin, että tällainen kulttuurinen maisema on olennaisesti muutoksessa. Isovanhemmuuteen liittyy keskeisesti hoivaaminen. Hoiva käsitetään erityisesti naisten toimintana ja hoivaavuus naiseuteen liittyvänä (esim. Hoppania ym. 2016, 78). Tämä vaikuttaa siihen, että isovanhemmuus keskittyy vahvemmin isoäiteihin kuin isoiisiin, mikä ilmenee esimerkiksi ”mummola” sanan käytöstä. Tämä on myös ainakin jossain määrin muutoksessa, sillä isoisätkin haluavat ja viettävätkin aikaisempaa enemmän aikaa lastenlasten kanssa (Lumme-Sandt & Lyyra 2013, 265)

Yleinen mielikuva isovanhemmasta on iäkäs, mutta vielä aktiivinen henkilö, joka viettää aikaa lastenlastensa kanssa. Tällainen kuva on eniten esillä, myös medioissa ja mainoksissa. Isovanhemmuus voi olla jopa vuosikymmeniä kestävä ikävaihe. (Chambers ym. 2009, 69.) Isovanhemmuuden aikana niin suhteet omiin lapsiin ja lapsenlapsiin kuin oma ikä, työtilanne, hyvinvointi ja toimintakyky vaihtelevat huomattavasti ikääntymisen myötä. Isovanhemmuus voi myös auttaa hyväksymään oman ikääntymisen (Maijala ym. 2018, 99). Isovanhemmuus on siis kytköksissä ikääntymiseen ja sen mukanaan tuomiin muutoksiin.

2.2. Isovanhemmuus

Perinteisesti ajatellaan, että ihminen tulee isovanhemmaksi, kun oma aikuinen lapsi saa lapsen eli lapsenlapsi tuo mukanaan isovanhemman tittelin. Isovanhemmuuden voi käsittää myös tätä laajemmin. Yhteisöllinen isovanhemmuus näkee isovanhemmuuden sukupolvien välisenä vuorovaikutussuhteena, jolloin isovanhemmuuteen voi lukea myös isovanhemmaksi sopivan ikäisen henkilön halun olla läsnä pienen lapsen elämässä, mikä kumpuaa myös käytännön toimintaan (Ylikarjula 2011, 141). Tätä voidaan kutsua sosiaalisiksi isovanhemmuudeksi. Useimmat isovanhemman roolin ottaneet puhuvat itsestään varaisovanhempina. (Fågel & Rotkirch 2010, 111; Perko 2019, 53.) Tällainen isovanhemmuus saattaa kohdistua esimerkiksi naapurien tai tuntemattomienkin lapsiin. Varaisovanhemmuus voi olla lyhytkestoista tai pitkäkestoista sitoutumista tiettyyn perheeseen. (Perko 2019, 53.) Luokittelen sosiaalisen isovanhemmuuden alle myös uuden puolison biologiset lastenlapset.

Perheet ovat yhä monimuotoisempia, eivätkä ne rajoitu vain biologiaan tai ydinperhemalliin. Monimuotoisuus näkyy muun muassa uusio-, sateenkaari- ja adoptioperheinä. (Eerola & Pirskanen 2018.) Perheiden monimuotoisuus heijastuu myös isovanhemmuuteen ja isovanhempien elämään. Niin sanotut eroperheet ovat myös yleistyneet avioerojen yleistymisen myötä. Tämä lisää haasteita nykypäivän isovanhemmuudelle, sillä isovanhempien tai heidän lastensa ero vaikuttaa kaikkiin perhesukupolvien välisiin suhteisiin (Maijala ym. 2018, 101). Erot ovat yhä tavallisempia myös vanhemmissa ikäluokissa, ja lapsilla voi olla entistä useampia isovanhempia biologisten isovanhempien puolisoitten kautta. Erotilanteessa isoäitien ja isoisien väliset erot saattavat korostua. (Danielsbacka ym. 2020, 141.)

Isovanhemmuus on yleensä odotettu ja toivottu elämänvaihe. Se antaa uutta sisältöä elämään sen jälkeen, kun omat lapset ovat muuttaneet pois kotoa tai elämä on muuten rauhoittunut. Yhteydenpito ja yhdessä olo sekä mahdollisuus auttaa oman lapsen perhettä tai toista lapsiperhettä koetaan pääasiassa palkitsevaksi. Isoäitien ja -isien on suhteellisen helppo nauttia roolistaan, koska heillä ei ole yhtä paljon vastuita kuin vanhemmilla (Danielsbacka ym. 2020, 145; Maijala ym. 2018, 94.) Lastenlasten saaminen aiheuttaa isovanhemmissa niin myönteisiä kuin kielteisiäkin tunteita. Isovanhemmat tuntevat esimerkiksi huolta, surua, pettymystä, häpeää ja voimattomuutta, mutta enemmän he tuntevat mielihyvää, ylpeyttä ja tyytyväisyyttä sekä nauttivat huolettomasta hassuttelusta. Lapsenlapsilta saa rakkautta ja läheisyyttä. Kaikille isovanhemmuus ei kuitenkaan ole iloinen asia, vaan osalle jopa tuskallinen johtuen esimerkiksi katkenneista suhteista välisukupolveen ja lapsenlapsiin (Nätkin 2018, 152, 159-160).

Isovanhemmuuteen ovat vaikuttaneet yhteiskunnan sosiaaliset, demografiset ja taloudelliset muutokset. Ihmiset ovat usein suhteellisen nuoria saadessaan ensimmäisen lapsenlapsensa, vaikkakin ensisynnyttäjän iän nouseminen myöhentää myös isovanhemmaksi tuloa (Chambers ym. 2009, 63; Tilastokeskus 2018). Isovanhemmat asuvat kaukana lapsenlapsista useammin kuin aikaisemmin. Lisäksi työelämän luonne on monien arjessa muuttunut verrattuna niin sanottuun maalaiselämään ja suuri osa isovanhemmista on vielä tiukasti kiinni työelämässä lastenlasten ollessa pieniä. (Chambers ym. 2009, 63, 69.) Nämä tekijät, isovanhemman terveydentilan, siviilisäädyn, koulutuksen ja muiden resurssien ohella vaikuttavat siihen, millaiset mahdollisuudet isovanhemmilla on toteuttaa isovanhemmuuttaan ja olla mukana lastenlastensa elämässä (Chambers ym. 2009, 69; Danielsbacka ym. 2020, 138) Isovanhempien suhde välisukusukupolveen, omiin lapsiin ja lasten puolisoon on myös merkittävä vaikuttava tekijä suhteeseen lastenlasten kanssa (Danielsbacka ym. 2020, 138; Maijala ym. 2018, 102). Toisilla isovanhemmilla lapsenlapset ovat tiiviimmin läsnä arjessa kuin toisilla, mikä johtuu usein muistakin syistä kuin omasta halusta tai motivaatiosta.

Äidinäiti on tyypillisesti aktiivisin isovanhemman roolissaan ja lapsenlapsilleen läheisin. Keskimäärin kaikista etäisin isovanhemmista on isänisä. Äidinisän ja isänisän välillä ei ole merkittävää eroa. (Danielsbacka ym. 2020, 138-140.) Tähän vaikuttaa sukupuoliroolien omaksuminen, jonka vuoksi isoisyys ja isoäitiys rakentuvat usein keskenään erilaisiksi. Erityisesti isoäidit tunnistavat heille suunnatun perinteisen roolin. (Chambers ym. 2009, 64, 67.) Naiset ottavat keskimäärin enemmän vastuuta isovanhemman roolissa kuin miehet. Tämän lisäksi äidin puolen isovanhemmat ovat yleensä isän puolen isovanhempia aktiivisemmin tekemisissä lastenlasten elämässä. (Chambers ym. 2009, 64, 70; Danielsbacka, Tanskanen, Jokela & Rotkirch 2011.) Äidin vanhemmat saattavat korostua siitä syystä, että äiti nähdään usein edelleen ensisijaisena vanhempana, ja tällöin äidin vanhempienkin voi olla luontevampi ottaa aktiivisempi rooli hoitoavun tarjoajina. Myös yhteiskunnan tasa-arvoisuudella ja hyvinvointivaltion luonteella on merkitystä eroihin isovanhempien tarjoamassa lastenhoitoavussa niin sukupuolen näkökulmasta kuin yleisestikin (Danielsbacka ym. 2020, 137, 141).

Vaikka epäilemättä perhekäsitykset ja sukupuoliroolit näkyvät isovanhemmuudessa, saattavat sukupuolittaiset erot olla vähäisempiä isovanhempina ollessa verrattuna heidän omaan vanhemmuutensa. Kumpikin puolisoista on todennäköisesti lastenlasten syntymästä asti samalla tavalla tai muutaman vuoden erolla joko työelämässä tai eläkkeellä. Isovanhemmuus ei myöskään vaadi yleensä kummaltakaan samalla tavalla aikaa kuin pienten lasten

vanhemmuus. Toisaalta on todennäköistä, että näistä tekijöistä huolimatta yhteiskunnasta omaksutut ja itse vanhempana ollessa mahdollisesti toteutetut erot rooleissa hoivan ja kotitöiden vastuunoton suhteen ovat niin sisäistettyjä, että niiden kautta toteutetaan myös isovanhemmuutta. Viime vuosikymmeninä voimistunut hoivaavan isyyden ihanne (Kekäle & Eerola 2014) vaikuttaa osaltaan isoisien ottamaan rooliin ja muutokseen suhteessa siihen, millainen isä on omille lapsilleen ollut. Isoisyys tarjoaa miehille mahdollisuuden olla paremmin läsnä lasten arjessa verrattuna aikaan, jolloin omat lapset olivat pieniä ja useimmilla työ vei suuren osan ajasta (Lumme-Sandt & Lyyra 2013, 269). Isät ovat nykypäivänä aikaisempaa enemmän läsnä lastensa elämässä, ja sama pätee myös isoiisiin ja lapsenlapsiin (Lumme-Sandt & Lyyra 2013, 265).

Isovanhemmuuden hyötyjä on tutkittu esimerkiksi kuolleisuutta, elämään tyytyväisyyttä ja onnellisuutta tarkastelemalla (Danielsbacka ym. 2020, 145). Danielsbackan ja Tanskasen (2016) tutkimuksessa tulokset osoittavat, että yksilöt, joilla oli lapsia ja lapsenlapsia, olivat onnellisempia kuin yksilöt, joilla ei ollut kumpikaan. Kontrollimuuttujien vakioimisen jälkeen tuloksena oli, ettei isovanhemmuudella itsellään ollut yhteyttä koettuun onnellisuuteen, mutta aktiivinen isovanhemmuus oli yhteydessä äidinaitien kokemaan onnellisuuteen. Aktiivisimmin lapsenlapsiinsa yhteydessä olevilla oli yhteys onnellisuuteen, ja yleisimmin tämä on isovanhemmista äidinäiti. Isovanhemmuuden on todettu tuottavan muitakin positiivisia tunteita, kuten täyttymyksen tunnetta tai tunnetta elämän merkityksellisyydestä. (Danielsbacka & Tanskanen 2016.) Isovanhemmuuden hyötyinä ovat myös erilaiset resurssit, joita isovanhemmat saavat. Maijala ym. (2018) jakavat ne psyykkisiin, sosiaalisiin, kognitiivisiin ja fyysisiin resursseihin.

Kirsti Ijäksen (2006, 24) mukaan lasten aikuistuminen ja lähteminen kotoa on usein pitkässä parisuhteessa merkittävä tarkistuskohta. Taas ollaan kaksin, koti on hiljaisempi ja on saatettu etäännyä, jonka vuoksi puolisoiden ehkä pitää löytää toisensa uudelleen. Lisääntynyttä kahdenkeskistä aikaa on saatettu odottaa myös innolla. Lasten muutettua kotoa ollaan enemmän puolisoita, vähemmän kasvattajia ja vanhempia, vaikka mikään näistä rooleista ei katoa lasten aikuistumisen myötä. Ijäs nimeää eläkkeelle siirtymisen toisena parisuhteen vaiheena, jossa yhteinen aika lisääntyy todennäköisesti entisestään ja joudutaan sopimaan entistä enemmän arkisista käytännöistä (Ijäs 2006, 25). Tähän listaan voisi lisätä mielestäni myös isovanhemmuuden. Se saattaa muuttaa perheen ja arjen dynamiikkaa merkittävällä tavalla. Lähestyessä kuudettakymmenettä ikävuotta on lapsiperhevaihe yleensä ohi, mikä voi

merkitä tietynlaista käännekohtaa ja paluuta ennen lapsia olleeseen kahdenkeskiseen parisuhteeseen (Kontula 2009, 37). Lapsenlapset sekoittavat jossain määrin tätä kahden oloa.

2.3. Parisuhde

Lähes jokainen ihminen on jossain vaiheessa elämäänsä parisuhteessa. Parisuhde on monille yksi elämän tärkeimmistä asioista. (Rytkönen & Hautsalo 1999, 1.) Kaipuu parisuhteen solmimiselle on yksilön näkökulmasta ihmisen perustavimpia tarpeita (Kontula 2009, 11). Vaikka puoliso kuuluu edelleen valtaosan elämään, muunlaiset asumisen muodot, kuten yksin asuminen tai lasten kanssa ilman puolisoa asuminen, ovat yleistyneet (Suhonen & Salmi 2004, 74-96). Rytkönen ja Hautsalo (1999) tuovat esiin Tolkki-Nikkosen (1985) määritelmän parisuhteelle, jonka mukaan kyseessä on miehen ja naisen välinen suhde avio- tai avoliitossa. Mielestäni tämä kuvastaa hyvin, miten näkemys parisuhteesta on muuttunut moderneissa länsimaissa viime vuosikymmenten aikana. Nyt tuo 1980-luvulta peräisin oleva määritelmä kuulostaa useammallakin tapaa vanhentuneelta. Parisuhteen osapuolet voivat edustaa eri tai samaa sukupuolta, he voivat asua erillään tai yhdessä, olla naimisissa tai naimattomia. Parisuhde ei välttämättä rajoitu edes kahteen ihmiseen.

Vaikka parisuhde on arkikielessä itsestään selvä käsite, sen määrittely ei ole ihan yksiselitteistä. Erään määritelmän mukaan osapuolet ovat parisuhteessa, kun he kaipaavat toistensa seuraa, yhteistä vapaa-ajan viettoa ja läheisyyttä, myös seksuaalisessa mielessä. Osapuolet haluavat vastata toisen odotuksiin ja olla toisilleen uskollisia. Parisuhteeseen kuuluu niin seksuaalinen kuin emotionaalinenkin intiimiys. (Kontula 2009, 10-11.) Seksuaalista aktiivisuutta tai sitoutumistakaan ei tarvitse nähdä välttämättömänä osana parisuhdetta. Rakkautta pidetään yleisesti parisuhteen edellytyksenä ja romanttinen rakkaus nähdään osana parisuhdetta, mutta kestävä parisuhde ei vaadi jatkuvasti roihuavaa rakkautta (Rytkönen & Hautsalo 1999, 5). Voidaan nähdä, että parisuhteessa on sellaista läheisyyttä, joka puuttuu muista suhteista. Toisen kanssa jaetaan asioita, joita ei haluta ilmaista tai kokea muiden kanssa. Suhde sisältää intensiivistä tunteiden jakamista, huolenpitoa, tukea ja halua. Parisuhteessa nämä kokemukset tunnetaan yleensä turvallisina. (Kontula 2009, 12.) Tässä tutkielmassa määrittelen parisuhteen puolisoitten keskinäisenä yhteisymmärryksenä ja sopimuksena parisuhteessa olosta sekä välittämisen ja yhteisen elämän jakamisen kokemuksina.

Parisuhteen laadusta ei ole muodostunut yhdenmukaista määritelmää. Sitä määritellään yleensä yksilön kokemusten tai puolisoitten välisen vuorovaikutuksen kautta. (Rytkönen & Hautsalo

1999, 1, 4.) Parisuhteen laatua on arvioitu useimmiten itsearviointimenetelmin, joita on kehitetty paljon erilaisia. Ne voivat keskittyä tietyn käyttäytymisen tai parisuhteen eri osa-alueiden tarkasteluun. Parisuhteen laadun arvioinnin perustana on parisuhdetyytyväisyyden arviointi. (Rytkönen & Hautsalo 1999, 23-24.) Itsearviointien ongelmana on, että tutkittavat saattavat antaa itsestään todellisuutta paremman kuvan (Rytkönen & Hautsalo 1999, 61, 63). Parisuhteen laatu selittää olennaisesti yksilöiden elämänlaatua ja onnellisuutta (Kontula 2009, 45). Tutkielmani tutkimusaineisto ei mahdollista parisuhteen laadun tutkimista, mutta pystyn hyödyntämään ajatusta parisuhdetyytyväisyydestä ja -onnesta tarkastellessani isovanhempien kertomuksia.

Aikaisemmin hyvää parisuhdetta määritteli avioliiton kesto ja lastensaanti, mutta nykyään suhteiden emotionaalista merkitystä korostetaan. Pariskunnan välinen taloudellinen riippuvuus on vähentynyt, joten avioliiton kestoa olennaisesti määrittävinä tekijöinä ovat tunneside ja kiintymys. (Rytkönen & Hautsalo 1999, 2.) Nykypäivänä länsimaissa tunteet ovat keskeisin paria yhdessä pitävä voima ja myös seksuaaliselle nautinnolle annetaan entistä enemmän painoarvoa. Aiemmin yhdessä olemiseen vaikutti nykyistä vahvemmin toimeentulo, lisääntyminen sekä painostus suvulta. Ihmiset haluavat suhteita, joiden tunne-elämä on laadukas. (Kontula 2009, 11-12.) Nykyään on tavallista erota ja vaihtaa suhdetta. Ihmiset pyrkivätkin vaalimaan suhteitaan aiempaa paremmin ja luopumaan niistä, jos suhteen toimivuus ei vaikuta tarpeeksi varmalta ja edellytykset sille riittävilä. (Kontula 2009, 44.) Suomessa avioliittolakia muutettiin 1980-luvulla, mikä helpotti avioeron hakemista (Finlex 2020). Tämä edesauttaa eroamista suhteesta, jota ei koeta riittävän hyväksi (Kontula 2009, 43).

Parisuhteen laatua on tutkittu monen mahdollisen vaikuttavan tekijän näkökulmasta. Parisuhteessa koettu rakkaus, erityisesti molemminpuolisena tunteena, vaikuttaa olennaisesti parisuhteen laatuun ja siinä koettuun onnellisuuteen. Valtaosa suomalaisista kokee parisuhteessaan olevan molemminpuolista rakkautta. (Kontula 2009, 42.) Rakkaus hiipui huomattavasti 1970-luvulla ja vielä 1990-luvun alussa vuosikymmeniä kestäneissä parisuhteissa. Koetun rakkauden määrä parisuhteessa on 2000-luvulla ollut melko tasaista ja noin 90 prosenttia tunti rakkautta suhteessaan yhteisten vuosikymmenten jälkeenkin. (Kontula 2009, 44.) Myös luottamuksen kumppania ja hänen uskollisuuttaan kohtaan on tutkittu olevan tärkeä tekijä parisuhteen laadun ja onnellisuuden kokemuksessa (Kontula 2009, 54). Kun arvioidaan parisuhteen laatua, olisi mielekäästä tutkia parisuhteen kaikkia osapuolia eikä yksilöitä erikseen (Rytkönen & Hautsalo 1999, 63).

Kaiken kaikkiaan suomalaisten parisuhteet vaikuttavat vuoden 2009 Perhebarometrin mukaan melko onnellisilta. Hieman yli 50 prosenttia arvioi suhteensa melko onnelliseksi ja noin 30 prosenttia hyvin onnelliseksi. Noin viidesosa taas koki, ettei heidän parisuhteensa ole sen paremmin onneton kuin onnellinenkaan, tai koki sen onnettomaksi. Onnettomuuden kokemus oli suhteellisen harvinaista. Kun parisuhdeonnellisuutta tarkasteltiin ikäryhmittäin, havaittiin, että keski-ikäisten ja sitä vanhempien joukossa 2-3 kertaa useampi koki parisuhteensa melko onnelliseksi hyvin onnellisen sijaan. Iäkkäämmillä myös tunne siitä, ettei parisuhde ole onnellinen, yleistyi. (Kontula 2009, 45-46.) Onnellisimpia parisuhteisiinsa olivat nuoret ihmiset (Kontula 2009 49). Yksinelävät ovat vähemmän onnellisia kuin parisuhteessa elävät ihmiset (Kontula 2009, 52). Onnellisuuteen saattaa vaikuttaa muun muassa yksinäisyyden tunne. Yksinäisyys on yksi voimakkaimmista ihmisen elämänlaatua alentavista tekijöistä (Saari 2020, 103). Parisuhteessa olevatkaan eivät ole suojassa siltä, mikä voi viestittää joidenkin kohdalla parisuhdeonnen puutteesta, mutta onnellisissakin suhteissa on tavallista kokea välillä yksinäisyyttä (Kontula 2009, 56, 58).

Puolison merkitys painottuu eri tavalla eri elämänvaiheissa (Suhonen & Salmi 2004, 64). Vanhemmissa ikäryhmissä on eniten pitkään samassa parisuhteessa olleita. Parisuhteen kesto on yhteydessä siihen, kuinka onnelliseksi suhde koetaan, vaikka toki tämäkin on yksilöllistä. Vaikka monilla on ero(ja)kin taustalla, on suurin osa ikääntyneiden parisuhteista kestänyt yhtäjaksoisesti jopa kymmeniä vuosia. (Kontula 2009, 34.) Ikääntyminen saattaa vaikuttaa parisuhteeseen myös siten, että monilla pariskunnilla on paremmat taloudelliset ja ajankäytölliset mahdollisuudet tehdä asioita yhdessä. Ennen eläkkeen alkamista osa pyrkii saamaan työurastaan viimeiset irti, mikä taas voi vaikuttaa yhteiseen aikaan ja suhteeseen heikentävästi. (Kontula 2009, 37.) Palkkatyöstä eläköitymisellä voi olla monenlaisia vaikutuksia (Chambers ym. 2009, 47). Eläkeikä tuo lisää aikaa kummallekin osapuolelle, mikä ei kuitenkaan automaattisesti tarkoita lisää parisuhdeaikaa.

3. Tutkimuskysymys, aineisto ja menetelmä

Tutkielmani tavoitteena on tuoda esiin isovanhempien kokemuksia heidän isovanhemmuudestaan parisuhteen kautta ja yhdessä koettuna asiana, vaikka isovanhemmuus on myös yksilöllinen kokemus ja elämänvaihe. Tutkimuskysymykseni on: **Miten**

isovanhemmuus kietoutuu isovanhempien parisuhteeseen heidän itsensä kuvailemana?

Tarkentavina kysymyksinä ovat:

- Miten lapsenlapsen tai useamman saaminen muuttaa pariskunnan elämää?
- Entä koettua tyytyväisyyttä omaan parisuhteeseen?

3.1. Kirjoitusaineisto

Tutkielmani aineistona on Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston säilyttämä ja jakama aineisto: Isovanhemmuuden uudet haasteet -kirjoituskilpailu 2009. Aineiston ovat alun perin keränneet Väestöliitto ja Stina Fågel. Kirjoituskutsu julkaistiin ET-lehdessä, jossa pyydettiin erityisesti 1940-50-luvuilla syntyneitä eli suurin ikäluokkiin kuuluvia kirjoittamaan ajatuksistaan ja kokemuksistaan koskien isovanhemmuutta. ET-lehden omien verkkosivujen mukaan se on aikakauslehti, joka on suunnattu yli 55-vuotiaille, joten se sopii aineiston haetulle kohderyhmälle. Ikä ja ET-lehden tilaaminen tai ostaminen rajoitti, ketkä kirjoituskutsuun vastasivat. Voi olla, että aineistossa korostuvat henkilöt, joille isovanhemmuus on erityisen tärkeä ja tunteita herättävä asia tai ovat muuten aktiivisia osallistumaan tämän kaltaisiin hankkeisiin.

Jyrki Pöysän (2020) mukaan kirjoittaja tarkastelee kirjoittaessaan omia ajatuksiaan ja tunteitaan ikään kuin vieraana. Teksti on monella tapaa itseohjautuvaa, ja kirjoittaja voi muokata omaa tekstiään ennen sen lähettämistä. Hän voi esimerkiksi jättää kirjoittamatta itselleen liian aroista asioista. (Pöysä 2020.) Käyttämässäni aineistossa osallistujia ohjeistettiin nimenomaan kertomaan vapaasti. Kutsussa esitettiin apukysymyksiä, mutta kirjoittaja sai itse päättää, kuinka moneen ja mihin niistä vastasi. Yksi kysymyksistä – *miten isovanhemmuus on vaikuttanut omaan parisuhteeseesi ja suhteeseesi omiin lapsiisi?* – on johtanut osallistujia pohtimaan asiaa myös parisuhteensa näkökulmasta.

Kirjoituksiaan on lähettänyt melko moninainen joukko. Suurimmalla osalla on biologisia lapsenlapsia, osalla on uuden puolison kautta tulleita sosiaalisia lapsenlapsia ja osa toimii jollekin tutulle tai järjestön kautta niin sanottuna varaisovanhempänä. Joillain osallistujilla ei ole omakohtaista kokemusta isovanhemmuudesta, mutta he kirjoittavat sen kaipuusta tai omista isovanhemmistaan. Kirjoittajissa on sekä isoäitejä että isoisiä. Naisia on osallistujissa enemmän kuin miehiä. Suuri osa kirjoituksista on 60-70-vuotiailta, mutta myös vanhempia ja nuorempia on mukana kirjoituksiaan lähettäneiden joukossa. Osalle isovanhemmista isovanhemmuus on tuore asia, toisilla on jo lapsenlapsenlapsiakin.

Kirjoituksia, joiden digitalisointi on onnistunut, on kokonaisuudessaan 185. Kirjoitusten pituus vaihtelee yhdestä lauseesta useampaan sivuun. Latasin aineiston koneelleni Yhteiskuntatieteellisestä tietoarkistosta ja aloitin aineiston käsittelyn lukemalla jokaisen tekstin läpi. Merkitsin itselleni muistiin kirjoitukset, joissa käsiteltiin tutkimukseni aihetta. Luin rajaamaani aineistoa perusteellisemmin ja poimin kirjoituksista jollakin tavalla parisuhdetta käsittelevät kohdat erilliselle tiedostolle, jotta sisältöä olisi selkeämpää lukea ja analysoida. Varsinainen aineistoni, jota tässä työssä analysoin tarkemmin, koostuu 29 kirjoituksesta. Suurin osa näistä on 1-2 sivua pitkiä.

Aineiston luonteesta johtuen tiedän jokaisesta kirjoittajasta vain sen verran taustatietoja, mitä he ovat itse tekstissään tuoneet esiin. Useimmista kirjoituksista käy ilmi kirjoittajan sukupuoli ja lastenlasten käyttämä kutsumanimi sekä kirjoittajan ikä tai syntymävuosi sekä ikä tai vuosi isovanhemmaksi tullessa tai vanhimman lapsenlapsen ikä. Myös lastenlasten lukumäärä tuodaan esiin valtaosassa kirjoituksia. Joissain kirjoituksissa ei ole mitään mainintaa puolisoista tai siitä, ettei puolisoa ole. Kirjoitusten perusteella ei käy selväksi, ovatko kaikki parit avioliitossa tai edes yhdessä asuvia. Osa on kirjoittanut puolisonsa kanssa yhteisen tekstin. Aineistoon vaikuttaa kuuluvan vain samaa sukupuolta olevien parisuhteessa eläviä. Jotkut ovat eronneita ja uudessa suhteessa. Otin rajattuun aineistoon mukaan myös sellaisia kirjoituksia, joiden kirjoittaja oli äskettäin eronnut tai jäänyt leskeksi, sillä näistä sain kiinnostavaa näkökulmaa muuttuneesta parisuhdetilanteesta.

Aineisto on valmiiksi anonymisoitu. Nimet, paikkakunnat ja muut tunnistetiedot ovat tekstiin muutettuja. Minun ei siis ole tarvinnut huolehtia kirjoituksiaan lähettäneiden yksityisyyden suojasta muuten kuin, että aineisto on kokonaisuudessaan ollut vain minun tarkasteltavissa. Kun olen saanut tutkielman valmiiksi, lähetän version siitä Väestöliiton Väestöntutkimuslaitokselle ja hävitän aineiston itseltäni.

3.2. Sisällönanalyysi

Laadullisen tutkimuksen tavoitteena on ensisijaisesti ymmärtää ihmisiä ja ilmiöitä aineiston avulla (Tuomi & Sarajärvi 2009, 68). Pyrin tutkielmassani ymmärtämään isovanhemman ja puolison roolin välistä yhteen kietoutumista heidän omien kirjoitustensa avulla. Laadullisessa tutkimuksessa tulee pyrkiä itsestään selväksi koettujen asioiden kyseenalaistamiseen tai niiden unohtamiseen. Ajatuksena on tarkastella aihetta tuorein ja avoimin silmin. Pääsääntöisesti aineistoa ei analysoida numeerisesti, joten laadullisessa tutkimuksessa ei ole olennaista puhua

siitä, kuinka monesti aineistossa esiintyy tiettyä asiaa. (Juhila 2020.) Oma aineistoni on suhteellisen pieni, enkä siksi koe aiheelliseksi tehdä tarkkaa aineiston kvantifioimista.

Sisällönanalyysi on hyvin monikäyttöinen analyysimenetelmä erilaisissa laadullisissa tutkimuksissa. Sitä voi hyödyntää myös strukturoimattomissa aineistoissa, jollaisia tässä tutkielmassani käyttämät vapaamuotoiset kirjoitukset ovat. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91, 103.) Sisällönanalyysissa etsitään tekstin merkityksiä ja pyritään luomaan selkeä sanallinen kuvaus ilmiöstä, joka on tutkimuksen kohteena (Tuomi & Sarajärvi 2009, 104, 108). Lähtökohtaisesti siinä keskitytään siihen, mitä aineisto kertoo, eikä esimerkiksi siihen, millaisia ilmauksia aineistossa käytetään (Vuori 2020). Pyrkimyksenä on luoda käsitteellisempi näkemys tutkittavasta ilmiöstä empiirisen aineiston avulla (Tuomi & Sarajärvi 2009, 112). Sisällönanalyysissa tarkastellaan analyysiyksiköiden välisiä eroja ja samanlaisuuksia, jotta tutkittavasta aiheesta voitaisiin luoda johtopäätöksiä. Aineisto tulee vertailua varten jakaa pienempiin yksiköihin, aineistosta poimittuihin ilmauksiin. Sisällönanalyysin toteutus ei ole tarkkarajaista. Aineisto käydään kuitenkin aina systemaattisesti koodaamalla läpi ja koodausrunko selkiytyy yleensä vasta, kun aineistoon on jo tutustunut. (Vuori 2020.)

Sisällönanalyysi voi olla aineistolähtöistä, teoriaohjaavaa tai teorialähtöistä. Ne poikkeavat toisistaan siinä, mikä merkitys teorialla on aineiston tulkinnessa. (Tuomi & Sarajärvi 2009.) Valitsin analyysimenetelmäksi aineistolähtöisen sisällönanalyysin, sillä halusin päästä analysoimaan aineistoni antia suhteellisen vapaasti. Aineistolähtöisessä analyysissä analyysiyksiköt eivät ole etukäteen valittuja, vaan tutkija nostaa ne aineistosta. Teoria antaa lähtökohtia ja vertailupintaa analyysin toteuttamiseen ja kartoittaa ilmiötä aikaisemman tutkimuksen pohjalta, muttei varsinaisesti ohjaa analyysia tai ainakaan aineistosta nostettavia tuloksia. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 95, 112.) Tutkija etsii aineistosta sellaisia kohtia, jotka viestittävät hänen mielestään jotain kiinnostavaa tutkittavasta ilmiöstä (Vuori 2020). Analyysi etenee siis aineiston ehdoilla.

Analyysiani ohjaavat Miles ja Hubermanin aineistolähtöistä analyysia koskevat näkemykset, jotka sisältävät aineiston pelkistämisen, ryhmittelyn sekä ala-, ylä- ja pääluokkien luomisen (Tuomi & Sarajärvi 2009, 101; Miles & Huberman 1994). He kuvaavat analyysiprosessia kolmen vaiheen kautta rakentuvaksi. Vaiheet ovat aineiston redusointi eli alkuperäisilmaisujen pelkistäminen, aineiston klusterointi eli ilmausten ryhmittely ja abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen ja ilmausten joukon muodostaminen. Samankaltaiset ilmaisut yhdistetään samaan luokkaan, joka nimetään kuvaavalla tavalla. (Sarajärvi 2009, 101.) Tavoitteena ei

kuitenkaan ole vain määritellä jonkinlaisia keskivertotapauksia, vaan myös poikkeukset ovat kiinnostavia (Alasuutari 2011, 42).

Olen ensin tutustunut aineistooni ja rajannut valmiista aineistosta itselleni olennaiset kirjoitukset. Sen jälkeen olen jatkanut rajatun aineiston läpikäyntiä lukemalla sitä useita kertoja ja merkiten eri värein korostustoiminnolla ja alleviivauksella alkuperäisilmauksia. Loin alkuperäisilmauksista pelkistyksiä, joita luokittelin samankaltaisuuksien perusteella. Muodostin alaluokkia, jotka lajittelin vielä yläluokkiin ja lopuksi kolmeen pääluokkaan. Luokittelun lisäksi tulkitsin aineistosta nostamiani kertomuksia ja muodostamiani luokkia.

4. Isovanhemmuus parisuhteessa

Tässä luvussa käyn läpi analyysiani ja sen tuloksia sekä nostan havainnollistavia esimerkkejä aineistosta. Isovanhemmuus on hyvin sosiaalinen ilmiö, sillä se perustuu ihmisten välisiin sosiaalisiin suhteisiin. Aineistoni perusteella isovanhemmuus vaikuttaa olevan sosiaalista myös siten, että ihmisillä on tarve jakaa sitä toisten kanssa. Monet kirjoittavat ”me”-muodossa kertoessaan omasta isovanhemmuudestaan, vaikka olisivat lähettäneet kirjoituksensa yksin. Tämä osoittaa, miten vahvasti pariskunnat kokevat sen olevan jaettu asia, jota hoidetaan paljolti yhdessä. Vaikkei isovanhempi ole parisuhteessa, voi tuntua silti tärkeältä päästä jakamaan isovanhemmuutta toisten ihmisten kanssa. Eräs isoäiti kirjoittaa jakamisen tarpeesta näin:

Isovanhemmuutta on myös tarve jakaa jonkun kanssa. Meitä on pieni uusmaalainen koulutoveriporukka, jotka olemme yhdessä pohtineet vanhemmuus- ja isovanhemmuus asioita yli 40v. ajan säännölliisillä tapaamisilla. Ikääntyessä pitkät ystävyysuhteet tuntuvat voimaannuttavilta ja korvaamattomilta.

Pitkän ja tärkeän läheissuhteen ei tarvitse olla juuri parisuhde, vaan kokemuksia isovanhemmuudesta on mahdollista jakaa muullakin tavalla. Monet kirjoittivat myös siitä, miten esimerkiksi työpaikoilla isovanhemmat puhuvat paljon lapsenlapsistaan ja sen ymmärsi kunnolla vasta sitten, kun oli itsekkin isoäiti tai -isä. Parisuhde mahdollistaa kuitenkin erityisen läheisen isovanhemmuuden jakamisen keskusteluiden tasolla ja käytännön toimintana, koska pareilla on yhteiset lapsenlapset ja he ovat usein samanaikaisesti tekemisissä lastenlastensa kanssa. Isovanhemmuuden kanssa läheisesti tekemisissä olevat ihmissuhteet vaikuttavat siihen,

millainen kokemus isovanhempiana olo on. Merkittävin on isovanhemman ja lapsenlapsen suhde, mutta suhde välisukupolveen ja omaan puolisoon vaikuttaa myös suhteeseen lapsenlapsen kanssa ja ylipäätään kokemukseen isovanhempiana.

Useimmat isovanhemmat, jotka ovat kirjoituksissaan maininneet parisuhteen vaikutuksista isovanhemmuuteen, kertovat sen vaikuttaneen myönteistä. Usein tämä mainitaan vain lyhyesti, kuten *“Isovanhemmuus on vain parantanut suhdettamme”*. Myös toisenlaisia äänenpainoja löytyy kirjoituksista: *“Oma parisuhteemme, mun ja paapan, on hoitunut siinä samalla”*. Isovanhemmuus asettuu luontevaksi osaksi parisuhdetta eikä tuonut merkittäviä muutoksia kokemukseen parisuhdetyytyväisyydestä. On mahdollista tai todennäköistäkin, että monet analyysini ulkopuolelle jääneet kokevat edellä mainitulla tavalla eivätkä kokeneet siksi tarpeelliseksi sanoittaa lähettämässään kirjoituksessa sitä, ettei isovanhemmuus ole huomattavasti muuttanut parisuhdetta. Isovanhemmuus ei kuitenkaan ole kaikkien parisuhteelle piristävää tai melko yhdentekevää. Eräs isoäiti esimerkiksi kuvailee isovanhemmuuden vaikutusta parisuhteelle näillä sanoin: *“Se ei ole missään tapauksessa lähentänyt meitä”*. Useissa kirjoituksissa muutoksia parisuhteessa tuodaan esiin muilla tavoin kuin näiden esimerkkien kaltaisilla suorilla ilmauksilla siitä, miten isovanhemmuus on parisuhteeseen vaikuttanut. Niitä keskityn tarkastelemaan tarkemmin seuraavissa alaluvuissa.

4.1. Isovanhemmuus antoisana yhdessä jaettuna elämänvaiheena

Isovanhemmuus antoisana yhdessä jaettuna elämänvaiheena	Lapsenlapset antavat paljon	Jaettua iloa
		Vireyttä
		Rakkautta
	Parisuhteessa hyvää ja seesteistä aikaa	Isovanhemmuus erityisen hyvää aikaa parisuhteessa
		Parisuhde-elämän rauhallisuus
	Kiitollisuus	Puolisosta
		Isovanhemmuudesta
		Isovanhemmuuden jakamisesta puolison kanssa

Taulukko 1. Isovanhemmuus antoisana yhdessä jaettuna elämänvaiheena

Isovanhemmat kertovat isovanhemmuuden antaneen molemmille parisuhteen osapuolille paljon ja kokeneensa isovanhemmuudesta kiitollisuutta. He kokevat saavansa lapsenlapsilta energiaa ja elinvoimaisuutta sekä lisää merkityksellisyyttä elämään. Pienet lapset toivat eloa isovanhempien elämään ja kotiin. Useissa kirjoituksissa kuvattiin myös, miten he kokivat puolisonsa kanssa saavan rakkautta lapsenlapsiltaan. Nämä myönteiset tunteet, niiden kokeminen ja jakaminen toisen kanssa, heijastuvat todennäköisesti parisuhteeseenkin.

Tämä isovanhemmuus ei ole missään nimessä pelkkää antamista, vaan olemme molemmat saaneet niin paljon rakkautta ja huomiota, mitä ei voi millään mitata.

Tämä lapsi on tuonut meidän elämään paljon iloa, paljon eloa kotiimme ja saanut meidät pysymään kiinni elämänlangassa.

Tuntuu kuin olisimme vireämpiä ja iloisempia, kun saamme elää uutta elämänvaihetta rakkaiden lastenlastemme kanssa.

Isovanhemmat kuvailevat tilanteita, joissa he ovat jakaneet puolisonsa kanssa ilon tulevasta tai syntyneestä lapsenlapsesta sekä yhteisestä ajasta lastenlasten kanssa. Myös Maijalan ja kumppaneiden (2018, 99) tutkimuksessa isovanhemmat kuvailivat isovanhemmuuden tuovan iloa. Iloa toivat lapsenlapset itsessään läsnäolollaan ja seurallaan, heidän vierailunsa isovanhempien luona sekä esimerkiksi lastenlasten harrastuksiin osallistuminen. (Maijala ym. 2018, 99.) Seuraavissa lainauksissa on esimerkkejä siitä, miten puoliset kokivat jaettuun ilontunteita isovanhemmuuteen liittyen:

Päivä, jolloin saimme kuulla, että pojan perheeseen odotetaan kevätvauvaa, olimme revetä riemusta mieheni kanssa.

Onnemme oli suunnaton, kun mieheni tytär sai tyttären. Hänet omimme molemmat lapsenlapseksemme.

Suhdetta lapsenlapseen aletaan luomaan jo lapsen syntyessä, ja ensimmäiset vuodet voidaan nähdä erityisen tärkeänä suhteen kehittymiselle (Chambers ym. 2009, 69). Isovanhemmuuteen aletaan valmistautumaan henkisesti jo, kun pariskunta kuulee vauvauutiset. Se on myös yleinen tilanne, jossa puoliset kokevat jaettua iloa. Toisaalta aina odotusaikana ei pääse olemaan mukana eikä välttämättä edes lapsenlapsen ensimmäisinä elinvuosina. Tällainen tilanne saattaa syntyä esimerkiksi silloin, kun isovanhempi aloittaa uuden suhteen ja hänen uusi puolisonsa ottaa vastaan ja jakaa isovanhemman roolin, vaikkei biologista kytköstä ole. Myös muut sosiaaliset isovanhemmat voivat tutustua lapsenlapseensa vasta paljon heidän syntymänsä

jälkeen. Myös varaisovanhemman rooli rikastuttaa elämää (Laru, Oulasmaa & Saloheimo 2010, 111) ja todennäköisesti tätä myötä myös parisuhdetta, jos varaisovanhempia ollaan yhdessä.

Viimeisimmässä lainauksessa näkyy se, miten lapsenlapsen tulosta iloitaan yhdessä myös tilanteessa, jossa lapsenlapsi on biologisesti vain toisen puolisoista. Kirjoituksensa lähettäneet kuvailevat, miten pariskunta pyrkii yhdessä toimimaan aktiivisesti siten, että heidän lapsensa ja heidän jälkikasvunsa tutustuisivat paremmin toisiinsa. He toivovat, että heidän perheensä tulisivat tiiviimmäksi, ja edistivät tätä esimerkiksi kutsumalla kaikki koolle heidän luokseen. Myös muut isovanhemmat kuvailivat kaikkien lasten saamista koolle perheineen iloa tuottavana asiana, vaikkei sen motiivina olisikaan ollut uusioperheen lähentyminen. Yhdessä olemisen ja toistensa luona vierailemisen voi nähdä sosiaalisina resursseina (Maijala ym. 2018, 100), jotka vahvistavat myös psyykkisiä voimavaroja.

Uuden roolin vastaanottaminen tuntuu erityisen ilahduttavalta, jos sitä on jo ehtinyt odottaa ja toivoa. Isovanhemman rooli tuntuu hyvältä muun muassa tilanteessa, jossa ikääntymisen kokee muuten hankalaksi (Danielsbacka ym. 2020, 145). Joillekin isovanhemmaksi tulo tarjoaa uuden myönteiseksi koetun roolin elämään. Seuraavan lainauksen isoäiti kuvailee, miten oli jännittävää jäädä pitkältä aikaa kahdestaan lasten muutettua pois kotoa. Vaikka sopeutuminen kahdestaan kotona oloon on sujunut hyvin, olivat isoäidin ja isoisän roolit tervetulleita rauhoittuneeseen elämään.

Mitä me 2 nyt tehdään minä ja isä???? Meillähän ei ole enää mitään... Miten tästä eteenpäin? Pärjätäänkö me kahdestaan... uuteen rytmiin totuttelu olikin yllättävän helppoa. – Meni muutama vuosi, poika perusti perheen ja eräänä kauniina päivänä he ilmoittivat että perheellisäystä olisi tulossa. – Jaaha mutta sehän on ihanaa meistä tuleekin mummo ja vaari! Siihen rooliin olikin valmistauduttava huolella

Aineistoni isovanhemmat ilmaisevat kiitollisuutta ja arvostavat sitä, että saavat olla isovanhempia ja kokea tätä elämänvaihetta. Tulkitsen tämän kertovan siitä, miten itselleen merkityksellisenä isovanhemmat kokevat isovanhemmuutensa. Isovanhempien kertomuksista välittyy, että heidän elämästään tuli rikkaampaa lastenlasten myötä. Isovanhemmat ilmaisevat myös kiitollisuutensa sitä kohtaan, että ovat puolisonsa kanssa yhdessä ja saavat jakaa isovanhemmuuden heidän kanssaan. Kiitollisuus isovanhemmuutta ja toisaalta puolisoa kohtaan kietoutuvat monissa kertomuksissa yhteen, kuten lainauksista ilmenee.

Olen kiitollinen, että meille on annettu tämä aika elämässä, sekä myös siitä, että me vaarin kanssa ollaan pysytty yhdessä, elämässämme on ollut pahojakin alamäkiä. Mutta nyt elämme yhdessä tätä aikaa ja saamme nauttia yhdessä ihanasta isovanhemmuudesta.

Elämä on asettunut mukavasti aloilleen, on suurenmoista olla isovanhempi ja samalla saada pitää rinnalla oma mies ja elää sopusointuista ja iloista elämää kaikkien läheistensä kanssa.

Useat kirjoituksensa lähettäneistä kuvailevat seurustelun olevan iäkkäänä rauhallista ja seesteistä. Osa koki parisuhteen rauhoittuneen aaltoilevien vaiheiden jälkeen, toiset kuvailivat vain yleisesti seesteisyyttä. Jotkut kokivat isovanhemmuuden olleen jopa parisuhteensa parasta aikaa. Muutkin tekijät kuin itse isovanhemmuus saattaa vaikuttaa tähän tunteeseen. Osa pareista on ollut pitkäänkin yhdessä. He ovat kokeneet monenlaisia vaiheita ja nyt ikääntyvät yhdessä, jolloin elämä on monilla rauhoittunut verrattuna esimerkiksi niin sanottuihin ruuhkavuosiin. Saattaa olla, että pelkästään tämä aiheuttaa joillakin seesteisyyttä parisuhteeseen. Myös Maijala ja kumppanit (2018, 93) kuvaavat isovanhempien elämää hyvänä ja harmonisena.

Elämme nyt parisuhteemme parasta ja seesteisintä aikaa...

Isovanhemmilla ei ole työhuolia eläkkeelle jäätyään eikä yöherätyksiä lasten kanssa, paitsi lasten ollessa yökylässä. Seurustelu on leppoisaa.

Kuten luvussa 2 totesin, monet isovanhemmat ovat jo poissa työelämästä, millä on todennäköisesti myös osansa elämän rauhallisuuden kanssa. Isovanhempana olo ei vaadi kokoaikaista hoivavastuuta, joten on suhteellisen helppoa vain nauttia mukavasta yhdessäolosta lastenlasten kanssa (Danielsbacka ym. 2020, 145). Koska isovanhemmuus ei yleensä sido samalla tavalla kuin vanhemmuus, ei se myöskään kuormita parisuhdetta tai omaa jaksamista yhtä herkästi. Niin lastenlasten tuoma ilo, elo ja rakkaus kuin elämänvaiheen tuoma kiitollisuuden tunne ja rauhallisuus koettiin myönteisinä asioina, joita isovanhemmuus on tuonut puolisoiden keskinäiseen elämään.

4.2. Isovanhemmuus sisällöntuojana parisuhteessa

Isovanhemmuus sisällöntuojana parisuhteessa	Keskustelut	Suunnittelu
		Muistelu
		Lapsenlapset yleisesti puheenaiheena
	Tekeminen	Lastenlasten ja puolison kanssa puuhaaminen
		Liikunnan lisääminen
	Toimien seuraaminen	Lapsen puuhien seuraaminen yhdessä
Puolison ja lapsenlapsen puuhien seuraaminen		

Taulukko 2. Isovanhemmuus sisällöntuojana parisuhteessa

Ilon tunteisiin ja kokemukseen suhteen paranemisesta liitetään usein kokemus siitä, että isovanhemmat saavat parisuhteeseensa uutta sisältöä isovanhemmuuden myötä. Tämä ilmenee niin keskusteluina kuin tekemisenä. ”*Meillä on yhteistä puuhaa, keskustelua ja suunnitteluja.*” lainauksessa tiivistyy, miten isovanhemmuus näkyy sisällöntuojana parisuhteessa. Pariskunnat kokevat saavansa mieluisia yhteisiä puheenaiheita muistellessaan yhteisiä hetkiä sekä suunnitellessaan tulevia. Lapsenlapsen liittyvät keskustelut saatetaan aloittaa jo lapsenlapsen ollessa vielä kohdussa. Tämä auttaa isovanhempia valmistautumaan tulevaan rooliin ja elämänvaiheeseen. Isovanhempana ollessa keskusteluiden koetaan muutenkin tuovan mukavaa sisältöä pariskunnan välille.

Paljon oli mielessä ajatuksia ja niistä mieheni kanssa keskusteltiin ja valmistauduttiin isovanhemmuuteen.

Nyt meillä on enemmän puhuttavaa, keskustelemme päivittäin lastenlapsista, heidän elämästään tai tapahtumista.

Kun olemme kahden meidän keskustelut pyörivät Ollin ympärillä. Kertaamme mennyttä ja suunnittelemme tulevaa Ollin kanssa.

Edellä olevassa lainauksessa ilmenee, miten he juttelevat puolisonsa kanssa siitä, mitä lapsenlapset ovat sanoneet tai tehneet. Puolisot keskustelivat yhdessä esimerkiksi aiemmista tapaamisista lastenlasten kanssa sekä suunnittelivat, mitä voisivat tulevilla tapaamisilla tehdä.

Monien mielestä tekeminen itsessäänkin on tuonut uutta sisältöä. Lastenlasten leikkien ja muiden puuhien seuraaminen tuntuu antoisalta sekä ylipäätään heidän kanssaan oleminen ja yhdessä tekeminen.

Pitkään pari-suhteeseenkin ovat lastenlasten hoidot ja pelien seurailut ym, tuoneet vain uutta sisältöä.

Lapsenlapset antavat sisältöä elämään ja tekemistä. Kovin olisi hiljaista jos tytöt ei pyörähtäisi käymään mummon ja papan luona.

Myös oman puolison seuraaminen lastenlasten seurassa tuntui mieluisalta: *On mukavaa katsella, kun pappa leikkii hänen kanssaan...* ja nähtiin, miten se herättää puolisosssa iloa: *Mieheni on lastenlasten seurassa välitön ja onnellinen.* Tällaiset hetket ja tunteet voivat vahvistaa lämpimiä tunteita puolisoa kohtaan. Isovanhemmat siis saavat uutta mukavaa sisältöä parisuhteeseensa lastenlasten kautta myös tekemisen ja tekemisten seuraamisen muodossa.

Isovanhemmat haluavat luoda muistoja niin itselleen kuin lapsenlapsilleenkin (Maijala ym. 2018, 99-100). Lastenlasten kanssa muun muassa luetaan kirjoja, laitetaan ruokaa, leivotaan, askarrellaan, leikitään, pelataan sekä käydään esimerkiksi uimahallissa tai kirjastossa. Myös ulkona retkeily on yleistä. (Fågel & Rotkirch 2010.) Yhdessä erilaisten asioiden tekeminen lastenlasten ja puolison kanssa voi aktivoida isovanhempia fyysisestikin. Arkiliikunnan lisääntyminen tukee ikääntyvien terveyttä ja ylläpitää kuntoa. Monenlaiset aktiviteetit lastenlasten kanssa voivat muutenkin pitää yllä aktiivista elämäntyyliä, joka sopii aktiivisen ikääntymisen ihanteeseen.

Kun katsoi vaakakuppiin, löytyi positiivisuutta paljon: terveelliset ruokatottumukset – liikunnan lisäys. Kas vain mummi (vaarikin) hoikistui ja kas kumma jaksetaanpa enemmän

Maijala ja kumppanit (2018, 101) listaavat isovanhemmuuden tuomiin fyysisiin resursseihin liikunnan, omasta kunnosta huolen pitämisen sekä jaetut fyysiset harrastukset, jotka ovat tärkeitä keinoja vahvistaa omaa terveyttä. Lastenlasten kanssa puuhaaminen lisää isovanhempien urheilullisuutta ja elinvoimaa, mikä voi heijastua myös parisuhteeseen. Kun puoliset jaksavat fyysisesti paremmin, näkyy se todennäköisesti myös henkisessä jaksamisessa.

Myös Danielsbacka ja kumppanit (2020, 145) kirjoittavat siitä, miten isovanhemmat kokevat saavansa uutta sisältöä elämäänsä isovanhemmuudesta ja miten palkitsevaa vuorovaikutus

lastenlasten kanssa on. Oman aineistoni perusteella uusi sisältö, puheenaiheet ja tekeminen ovat vahvasti kytköksissä kirjoituksiaan lähettäneiden kuvailemiin isovanhemmuuden herättämiin myönteisiin tunteisiin sekä myönteisiin tulkintoihin omasta ja yhteisestä isovanhemmuudesta, joita käsittelin edellisessä alaluvussa.

4.3. Isovanhemmuuden ja parisuhteen linkittymisen ristiriidat

Isovanhemmuuden ja parisuhteen kietoutumiseen voi liittyä myös eri tavoin ristiriitaisia tunteita. Tässä alaluvussa käsittelen monenlaisia kokemuksia, joissa tunteet isovanhemmuuden ja parisuhdetilanteen suhteen painottuvat vaihtelevasti myönteisesti tai kielteisesti. Alla oleva taulukko havainnollistaa tekemääni jakoa.

Isovanhemmuuden ja parisuhteen linkittymisen ristiriidat	Parisuhte isovanhemmuuteen liittyvien haasteiden vastapainona	Väsymys isovanhemmuudesta, kahdenkeskisen ajan arvostus
		Vaikeat kokemukset ja tunteet, niiden jakaminen puolison kanssa ja tuen saaminen
	Parisuhteen tai isovanhemmuuden priorisointi ylitse toisen	Lapsenlapset menevät kaiken edelle
		Uusi parisuhde menee isovanhemmuuden edelle
	Parisuhteessa isovanhemmuuteen liittyvää eripuraa	Erilaiset isovanhemmuuden toteuttamisen tavat
		Tulkinta toisen itsekeskeisyydestä
	Itsellinen isovanhemmuus jaetun sijaan	Itsellisen isovanhemmuuden rakentaminen
		Haikeus
		Isovanhemmuus helpottaa elämänmuutosta (ero tai puolison menetys)

Taulukko 3. Isovanhemmuuden ja parisuhteen linkittymisen ristiriidat

Monille isovanhemmille isovanhemmuus on pääasiassa positiivista, ja pariskunta iloitsee lapsenlapsista, mutta voi kokea siitä huolimatta myös väsymystä heidän seurassaan tai tapaamisten jälkeen. Erityisesti isovanhemmat, joilla on sen verran välimatkaa lastensa perheiden kanssa, että näkevät pidemmän aikaa kerralla esimerkiksi lomien aikaan, kuvailevat

vierailujen ottavan voimille, vaikka niitä odottavatkin. Isovanhemmuus voi siis myös väsyttää sen antaman vireyden lisäksi. Seuraavassa esimerkki havainnollistaa tällaista tilannetta:

En sano, että tämä on ollut helppoa, tai että kaikki sujuu aina hyvin. Välillä olemme väsyneitä ja nautimme todella niistä päivistä kun saamme olla "vapaalla" lapsen hoidosta.

Isovanhempien oma terveydentila ja väsymys asettaa haasteita isovanhemmuudelle (Maijala ym. 2018, 102). Maijalan ja kumppaneiden (2018, 102) tutkimuksen mukaan isovanhemman rooli tuntuu ajoittain väsyttävältä, vaikka lapsenlapset koetaan tärkeiksi ja heidän kanssaan halutaan viettää aikaa. Tulosteni perusteella parisuhdeaika ja lastenlasten kanssa vietetty aika voivat tasapainottaa toisiaan. Se, että lastenlasten vierailut ottavat voimille, saa arvostamaan rauhallisia puolison kanssa kahden vietettyjä hetkiä. Kun lastenlasten näkemisestä on ehtinyt olla taukoa, voi lastenlasten seura olla toivottuakin vaihtelua parisuhdearkeen.

Isovanhempien suhde välisukupolveen vaikuttaa keskeisesti isovanhempien suhteeseen lastenlasten kanssa muiden tekijöiden ohella. Pahimmillaan välit lapsenlapsiin saatetaan katkaista kokonaan tai lähes kokonaan. Se on yleensä isovanhemmalle tuskallinen kokemus. Puolisot pystyvät etsimään toisistaan lohtua ja vertaistukea, sillä he jakavat saman kokemuksen ja todennäköisesti myös samankaltaisia tunteita siihen liittyen.

Minä koen niin kuin en olisi mummo ollenkaan. Minä olen selvinnyt puhumalla jokaiselle ja miehen kanssa me puhumme ja lohdutamme toisiamme.

Kun suhde lapsenlapsiin on ongelmallinen ja lasten vanhemmat tai jompikumpi vanhemmista rajoittaa yhteydenpitoa lastenlasten kanssa, eivät kaikki uskalla häpeän vuoksi puhua aiheesta muille kuin omalle puolisolalle. Tällöin puoliso on erityisen tärkeässä roolissa, mutta oman murheen jakaminen muillekin kuin puolisolalle voi helpottaa omaa oloa. Häpeän taustalla saattaa olla normatiivinen oletus siitä, että lastenlasten kanssa ollaan tekemisissä ja yleensä läheisissä väleissä. Isovanhempi saattaa myös pelätä, mitä muut ajattelevat. Isovanhemmuuteen liittyvät sosiaaliset normit voivat olla ristiriidassa käytännön kanssa, eivätkä omat tai muiden odotukset isovanhemmuudesta välttämättä täyty.

Jotkut olivat aloittaneet uuden parisuhteen ja heidän aikansa ja keskittymisensä kohdistui suurelta osin onnelliseen tuoreeseen suhteeseen. Ikääntyvien rakastumista tutkittaessa on todettu, että rakastuminen tuo uusia ilon aiheita jokapäiväiseen elämään (Määttä & Uusiautti

2018, 165). Seuraavassa esimerkissä uuden avioliiton lisäksi lapsenlapsiin jätettiin etäisyyttä sen vuoksi, että omasta vanhemmuudesta koettiin syyllisyyttä. Tästä syystä omien lasten perheisiin tuntui vaikealta rakentaa tiivistä suhdetta. Kyseisestä isoisästä tuntui helpommalta pysyä etäämmällä ja keskittyä omaan parisuhteeseen.

Enemmänkin se oli huonoa omatuntoa oman epäonnistumisen takia. Ja kyvyttömyyttä ja syyllisyyttä, joka piti lapset ja heidän lapsensa aika kaukana. Toisaalta uusi avioliitto oli hyvin onnellinen ja ehkä tuli siitä nautittua eikä muut asiat olleet ensimmäisenä listalla.

Päinvastaisia kertomuksia oli myös. Joillekin isovanhemmille lapsenlapsista tuli ensisijainen asia heidän elämässään, kuten tästä lainauksesta välittyy: *Heidän hyvinvointinsa ja tarpeensa on meidän ykkösasia.* Tällöin on riskinä, että isoäiti tai isoisä sivuuttaa omat tarpeensa ja parisuhteen tarpeet ja laittaa lapsenlapset ja heidän hoitamisensa kaiken edelle. Tällöin isovanhemmuudella ei välttämättä ole omaa tai parisuhteen hyvinvointia tukevaa vaikutusta, vaan jopa päinvastoin. Maijalan ja kumppaneiden (2018, 100) tutkimuksessa ilmeni myös, miten monille isovanhemmille lastenlasten kanssa vietetystä ajasta tuli ensisijaista ja muut asiat saivat jäädä syrjemmäksi.

Puolisoiden väliset erot isovanhemmuuden toteuttamisen tavassa ja sitä kautta myös vastuiden jakautumisessa aiheuttavat eripuraa joidenkin pariskuntien välille. Jotkut kokevat, ettei isovanhemmuus olekaan ollut yhteinen ja tärkeä asia molemmille samalla tavalla kuin he itse olivat ajatelleet. Näissä aineistoni tapauksissa isoisä on ottanut kertomusten perusteella vähemmän roolia isovanhempana kuin heidän puolisonsa.

*Kykenin mihin vain lapsen kanssa, ukki ei oikein ehtinyt tai jaksanut olla läsnä.
-- Isovanhemmuus oli minusta meille suuri ja tärkeä yhteinen asia.*

Lasteni kanssa voin neuvotella tulevaisuudesta ja heidän suunnitelmistaan, mutta pappu suunnittelee yksin omat menonsa ja niistä esim. auton käytöstä kiistellään sitten me kahdestaan.

Kirjoittajat kuvailevat, että isoisä ei ole ottanut samalla tavalla osallistuvaa roolia. Puolison toiminta on tulkittu itsekeskeiseksi ja neuvottelu hankalaksi. Jälkimmäinen isoäiti kokee, että hänen puolisonsa kanssa on vaikea suunnitella asioita eikä hän huomioi muiden suunnitelmia isoäidin toivomalla tavalla. Kyseiset isoisät tuntuvat olevan kiireisiä omien harrastuksiensa parissa eivätkä he välttämättä kokeneet itseään yhtä valmiiksi isovanhemman rooliin kuin

heidän puolisonsa. Tulkitsen, että isovanhemmuuden aiheuttamaan eripuraan parisuhteessa vaikuttaa todennäköisesti se, että puoliset ovat ottaneet isovanhemmuuden eri tavalla osaksi elämäänsä ja ovat isovanhempia eri tavalla. Puoliso ei välttämättä täytä toisen toiveita siitä, mitä olisi odottanut kumppaniltaan isovanhempiana.

Vuoden 2003 perhebarometrin mukaan puoliset pitävät hyvässä suhteessa tärkeinä kommunikaatioon liittyviä tekijöitä, kuten kykyä käsitellä ristiriitoja. Erityisesti naiset kokevat tärkeäksi, että kumpikin puolisoista osallistuu muun muassa lasten hoitoon ja lasten harrastuksiin. (Paajanen 2003, 29, 34.) Vaikka useimmat viittaavat tällä todennäköisesti omien lasten hoitoon, niin saattaisi tämä olla sovellettavissa myös isovanhemmuuteen. Edellä mainituissa esimerkeissä isoäiti vaikuttaa olevan tyytymätön siihen, miten isoisä ottaa vastuuta lasten hoidosta ja kokee, etteivät he pysty kunnolla keskustelemaan lapsenlapsiin liittyvistä asioista. Naiset pitävät miehiä useammin kommunikaatioon, perheeseen sitoutumiseen ja puolisoitten samankaltaisuuteen liittyviä tekijöitä tärkeinä parisuhteessa (Paajanen 2003, 39). Vastaavasti naiset kokevat miehiä enemmän puolisoitten välisiä ristiriitoja koskien erilaisia elämäntyylyjä ja vapaa-ajan käyttötapoja (Paajanen 2003, 49).

Monet tutkimukset ovat todenneet isoäitien ja isoisien välillä ilmenevän eroja ja isoäitien olevan keskimäärin osallistuvampia isovanhempia kuin isoisät. Eroista huolimatta isoisät ovat nykyään Lammi-Taskulan, Suhosen ja Salmen (2004, 110-111) mukaan lähes yhtä aktiivisia lastenlastensa hoitajia kuin isoäidit. Isoisät ja isoäidit tarjoutuvat yleensä molemmat mielellään hoitajaksi. Näin vaikuttaa olleen myös useissa aineistoni kirjoituksissa, mutta epätasaista vastuun jakoakin ilmeni.

Osa päätyy tilanteeseen, jossa joutuu ottamaan uuden elämänvaiheen vastaan yksin. Isovanhemmuus voi muuttua jaetusta 'itselliseksi' myös isovanhemmuuden aikana. Käytän termiä itsellinen isovanhemmuus kuvaamaan yhden henkilön isovanhemmuutta samaan tapaan kuin puhutaan itsellisestä vanhemmuudesta ja lapsen yksin saavista itsellisistä naisista, vaikkei ilmausta itsellinen yleensä tällaisessa yhteydessä käytetäkään. Jotkut isovanhemmista eroavat tai menettävät puolisonsa, ja nämä elämänmuutokset heijastuvat isovanhemmuuteen.

Yhteisen isovanhemmuuden loputtua minun piti rakentaa oma isovanhemmuus, mummuelämä, jossa lapsenlapset ovat tärkeitä ihmisiä. Sen onnistuminen edellytti raskasta työskentelyä, itseni kokoamista sirpaleista.

Kun yksi ovi sulkeutuu, toinen avautuu. -- Joskus onnen ja ilon tunteisiin liittyy suuri haikeus siitä, ettei puolisoni ole jakamassa tätä voimavaraa ja haastetta kanssani. Olisin suonut hänelle saman kuin itse olen saanut kokea.

Olen elänyt erilaista isovanhemmuutta kuin se, jota aikanaan odotin ja toivoin.

Monilla on ollut etukäteen mielikuva jaetusta isovanhemmuudesta, kun he ovat kuvitelleet tulevaisuuttaan, jolloin 'itsellisen' isovanhemmuuden hyväksyminen voi vaatia sopeutumista. Edellä kuvatuissa tilanteissa isoäidit olisivat mielellään jakaneet isovanhemmuuden puolisonsa kanssa, mutta elämä ei mennyt suunnitellusti. Isovanhemmuuteen liittyi tällaisessa tapauksessa haikeuden tunteita siitä, ettei puolisoa ollut vierellä kokemassa tätä elämänvaihetta. Toisaalta uusi rooli isovanhempana myös helpotti eron tai puolison kuoleman aiheuttamien vaikeiden tunteiden käsittelyä ja niistä ylipääsyt. Vaikeassa elämäntilanteessa lapsenlapset toivat iloa ja sisältöä isovanhemman arkeen. Myös Lammi-Taskulan ja kumppaneiden (2004) mukaan lastenhoito saattoi olla eräänlaista terapiaa puolisonsa menettäneelle.

Isovanhemmuuden haasteita on tutkittu, muttei tietääkseni parisuhteen näkökulmasta. Maijala ja kumppanit (2018, 101-102) kuvailevat tutkimuksensa tulosten valossa isovanhemmuuden yleisiksi haasteiksi isovanhempien oman hyvinvoinnin, lastenlasten kasvamisen ja kasvatuksen sekä isovanhemmuuden roolin omaksumisen. Haasteita aiheuttivat myös joissain tapauksissa perhesuhteisiin liittyvät tekijät, kuten erot kasvatusperiaatteissa, liiallinen puuttuminen isovanhempien taholta, avoimuuden puute tai lastenlasten pitäminen itsestäänselvyytenä (Maijala ym. 2018, 101, 103-104). Jonkinlaista yhtäläisyyttä saattaa löytyä oman tutkielmani kanssa isovanhemmuuden roolin omaksumisessa ja perhesuhteisiin liittyvissä haasteissa, joiden syihin en pääse oman aineistoni pohjalta sen tarkemmin pureutumaan.

5. Johtopäätökset ja pohdinta

Tutkielmani tavoitteena oli selvittää, millaisia kokemuksia isovanhemmilla on isovanhemmuudesta parisuhteeseen tavalla tai toisella kietoutuneena roolina ja elämän osa-alueena. Tutkielmani teoreettinen tausta muodostui ikääntymisen, isovanhemmuuden ja parisuhteen käsittelystä. Tarkastelin kirjoituskutsulla kerättyjä isoisien ja isoäitien

vapaamuotoisia isovanhemmuutta käsitteleviä kirjoituksia. Analysoin heidän kertomuksiaan aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla.

Halusin lähteä tarkastelemaan isovanhempien parisuhdetta osittain juuri sen arkisuuden takia. Isovanhempien parisuhde jää helposti muiden perhesuhteiden varjoon. Kyky tai tarve rakastaa ja tuntea ei häviä iän kertyessä. Puolisilla on monia rooleja perhekontekstissa, mutta he ovat niiden alla myös rakastavaisia (Kontula 2009, 11). Isovanhemmuudesta keskusteltaessa ja sitä tutkittaessa ymmärrettävästi korostuvat yleensä isovanhempien ja lastenlasten suhde sekä isovanhempien suhde omiin lapsiinsa. Näen, että parisuhteessa eläville parisuhdekin on emotionaalisesti ja arjen käytänteissä kytköksissä isovanhemmuuteen. Laajempi aiheeni eli isovanhemmuus taas päätyi tarkasteltavaksi tähän tutkielmaan oman kiinnostukseni sekä sen merkityksellisyyden takia.

Aineistoni kokemuksellisena kirjoitusaineistona tarjosi hedelmällisen katsauksen isovanhempien parisuhteisiin. Aineistossa oli kuitenkin myös omat rajoitteensa. Koska en kerännyt aineistoa itse, en myöskään suunnitellut apukysymyksiä. Apukysymysten avulla olisin kenties voinut ohjata vastauksia koskemaan vielä selkeämmin ja monipuolisemmin aiheitani. Toisaalta se, ettei aineistoa kerätty nimenomaan tätä tutkielmaa varten, ei rajoittanut aineistoon osallistuvia siitä näkökulmasta, että aihe on nimenomaan parisuhteeseen liittyvä. Se olisi saattanut vaikuttaa siihen, millaisessa parisuhdetilanteessa olevat olisivat päättäneet lähettää kirjoituksensa. Tosin tässäkin aineistossa osallistujat valitsivat itse kirjoittaa parisuhteestaan tai sitä sivuavasti, sillä kirjoitukset olivat vapaamuotoisia.

Oletin, että lastenlasten saanti näkyy isovanhempien parisuhteessa, vaikkei elämänmuutos olekaan yhtä merkittävä kuin vanhemmaksi tullessa. Oletin myös, että parisuhde voi vaikuttaa siihen, kuinka antoisalta isovanhemmuus tuntuu. Tutkielmani tulosten perusteella isovanhemmuuden ja parisuhteen keskinäinen suhde ilmenee yleensä myönteisenä. Suurin osa kirjoituksiaan lähettäneistä kuvaili isovanhemmuutta myönteisenä asiana itselleen ja puolisolleen. Isovanhemmat kokivat lastenlasten tuovan lämpimiä tunteita ja mieluisaa sisältöä heidän elämäänsä ja parisuhteeseensa. Toisaalta osalle kirjoituskutsuun vastanneista isovanhemmuus toi mukanaan esimerkiksi eripuraa parisuhteeseen tai jaettuja vaikeita tunteita. Puolisolla oli suuri merkitys isovanhemmuuden ilojen ja surujen jakajana. Isovanhemmuus näyttäytyi tulosteni perusteella voimakkaasti sosiaalisena. Kirjoitusten kielestä ja sisällöstä välittyi, miten isovanhemmuus koettiin ”meidän juttuna” tai jaetuksi toivottuna kokemuksena.

Tarkentavat tutkimuskysymykseni olivat, miten lapsenlapsen tai useamman saaminen muuttaa pariskunnan elämää ja koettua tyytyväisyyttä omaan parisuhteeseen. Tulokseni viestivät siitä, että lapsenlapset vaikuttivat ajatuksiin, keskusteluihin ja arjen käytänteisiin sekä vapaa-ajan ja lomien viettoon. Myös Maijalan ja kumppaneiden (2018, 98) tutkimukseen osallistuneet kertoivat, miten isovanhemmaksi tuleminen muutti elämää ja arjen käytäntöjä, kuten mitä ostaa kaupasta tai laittaa ruuaksi yhteisen tekemisen ja lomien suunnittelun lisäksi. Koettua tyytyväisyyttä ja sen muutosta on vaikeampi arvioida. Useat aineistoni isovanhemmat vaikuttivat olevan tyytyväisiä parisuhteeseensa. Jotkut mainitsivat isovanhemmuuden parantaneen parisuhdetta, mutta toisille se toi erimielisyyksiä parisuhteeseen. Oman aineistoni perusteella en pysty tekemään yleistyksiä siitä, miten isovanhemmuus vaikuttaa parisuhdetyytyväisyyteen, vaikka aineistossani myönteiset kertomukset selvästi korostuivat. Solidaarisuutta ja kiinnostusta lapsenlapsia kohtaan pidetään itsestään selvänä (Chambers ym. 2009, 67), millä voi olla merkitystä normatiivisessa mielessä siihen, miten ihmiset puhuvat isovanhemmuudestaan. Voi olla, että osa haluaa korostaa kauniita asioita, vaikka epäilemättä monet niitä myös aidosti kokevat.

Sekä isovanhempien parisuhteen laadulla että isovanhemmuuden toteutumisen tavalla on merkitystä, kun tarkastellaan isovanhemmuuden ja parisuhteen kietoutumista toisiinsa. Haasteet isovanhemmuudessa näkyvät todennäköisesti jollain tapaa myös parisuhteessa, ja parisuhteessa olevat kitkat taas saattavat heijastua isovanhemmuuteen. Toisaalta toinen osa-alue voi myös tasapainottaa helpottaen toisella elämän osa-alueella olevia haasteita. Parhaimmillaan parisuhteessa oleva isovanhempi on tyytyväinen sekä parisuhteeseensa että isovanhemmuuteensa ja niiden vuorovaikutukseen, mikä oletettavasti vaikuttaa laajemminkin koettuun tyytyväisyyteen omaa elämää kohtaan.

Onnelliset isovanhemmat pystyvät todennäköisemmin olemaan hyviä isovanhempia, ja yksi heidän onnellisuuteensa vaikuttavista tekijöistä on parisuhde. Parisuhteen laatuun vaikuttavien tekijöiden tiedostaminen ja niiden tukeminen vaikuttaa parisuhteen ohella koko perheeseen ja elämän laatuun (Rytönen & Hautsalo 1999, 63). Toimiva parisuhde, johon isovanhemmuus sujuvasti nivoutuu, lisää todennäköisyyttä, että isovanhemmuus koetaan antoisana elämänvaiheena. En kuitenkaan tarkoita, että parisuhde olisi takuu tai edellytys onneen. Myös muut merkitykselliset ja läheiset ihmissuhteet voivat olla samankaltaisessa asemassa ihmisen elämässä.

Arjessa annettu apu on tärkeä osa suomalaista yhteiskuntaa ja hyvinvointivaltiota vahvasta julkisesta sektorista huolimatta. Hoivasuhteet sukulaisten väliltä eivät ole hävinneet (Lammi-Taskula ym. 2004, 112). Epävirallinen apu sisältää sukulaisille, ystäville ja muille tutuille annetun avun sekä vapaaehtoistyön (Tanskanen, Hämäläinen & Danielsbacka 2020, 16). Sukupolvien välinen auttaminen toimii molempiin suuntiin (Lammi-Taskula ym. 2004, 98). Auttaminen voi tarkoittaa esimerkiksi rahallista tukea tai lastenhoitoapua (Tanskanen ym. 2020, 16), jotka ovat yleisiä auttamisen muotoja isovanhemmilla. Isovanhemmat voivat helpottaa myös työelämän ja perhe-elämän yhteensovittamista sekä vanhempien vapaa-ajan virkistymismahdollisuuksien toteutumista (Lammi-Taskula ym. 2004, 97). Isovanhemmat tukevat näin koko perhettä eivätkä vain lapsenlapsia (Maijala ym. 2018, 99).

Väestön ikääntymisen näkökulmasta on olennaista ottaa huomioon, miten isovanhemmat ovat tärkeitä hoivan antajia eivätkä iäkkäät ole vain ”hoivataakka”. Hyvällä parisuhteella on suojaava vaikutus stressiä sekä kielteisiä psyykkisiä ja fyysisiä terveysvaikutuksia vastaan (Kontula 2009, 51). Rakastumisen koetaan tuovan elämäniloa positiivisten terveysvaikutusten lisäksi (Määttä & Uusiautti 2018, 165). Uskon, että aktiivisella isovanhemmuudellakin saattaa olla myönteisiä terveysvaikutuksia, sillä monille isovanhemmuus antaa sosiaalisia, psyykkisiä ja fyysisiäkin resursseja (ks. Maijala ym. 2018). Hyvinvointi on tärkeää iäkkäiden ihmisten inhimillisen ja yksilöllisen kokemuksen näkökulmasta, mutta sillä on myös yhteiskunnallista arvoa. Isovanhempien merkitys perheille olisi tärkeä ymmärtää perhepoliittisessa päätöksenteossa (Fågel, Rotkirch & Söderling 2010, 7).

Aiempi tutkimus ei juuri tarjoa suoraan vertailtavia tuloksia, joten tarkastelin omia havaintojani isovanhemmuutta tai parisuhdetta koskevien tutkimusten kautta. Monissa tutkimuksissa on saatu samankaltaisia tuloksia isovanhemmuuteen liittyen, mutta tutkielmani tarjoaa uudenlaisia tulkintoja ja tuloksia isovanhempien parisuhteesta sekä isovanhemmuuden ja parisuhteen yhteen kietoutumisen tavoista. Tässä tutkielmassa ei ollut tietävästi mukana kuin eri sukupuolta olevia pariskuntia. Tulevaisuudessa olisi kiinnostavaa nähdä tutkimusta ikääntyneiden parisuhteista nykyistä moninaisemmasta, niin sanotusti sateenkaarevastakin näkökulmasta. Sellaista tutkimusta tuntuu löytyvän huonosti. Esimerkiksi iäkkäiden seksuaalivähemmistöön kuuluvien parisuhteille olisi mielestäni tutkimuksen paikkaa. Vaikka isoisyttä on tutkittu jonkin verran (esim. Lumme-Sandt & Pietilä 2014; Lumme-Sandt & Lyyra 2013), olisi kiinnostavaa pureutua lisääkin esimerkiksi siihen, millainen asema isoisillä on isovanhempien erotessa.

6. Lähteet

Painetut lähteet:

Alasuutari, Pertti (2011) *Laadullinen tutkimus 2.0*. Tampere: Vastapaino.

Chambers, Pat & Allan, Graham & Phillipson, Chris & Ray, Mo (2009) *Family Practices in Later Life*. Bristol: Policy Press.

Danielsbacka, Mirikka & Tanskanen, Antti O. & Jokela, Markus & Rotkirch, Anna (2011) Grandparental Child Care in Europe. Evidence for Preferential Investment in More Certain Kin. *Evolutionary Psychology* 9:1, 3-24.

Danielsbacka, Mirikka & Tanskanen, Antti O. (2016) The association between grandparental investment and grandparents happiness in Finland. *Personal Relationships* 23:4, 787-800.

Danielsbacka, Mirikka & Tanskanen, Antti O. & Karisto, Antti (2020) *Isovanhemmat. Teoksessa Mirikka Danielsbacka, Hans Hämäläinen & Antti O. Tanskanen (toim.) Suomalainen auttaminen. Tukiverkostot suurten ikäluokkien ja heidän lastensa elämässä*. Helsinki: Gaudeamus, 135-154.

Fågel, Stina & Rotkirch, Anna (2010) Mitä lastenlasten kanssa tehdään? Teoksessa Stina Fågel, Anna Rotkirch & Ismo Söderling (toim.) *Farkkumummoja ja pehmoaareja. Uusia ikkunoita isovanhemmukseen*. Helsinki: Väestöliitto, 80-97.

Fågel, Stina & Rotkirch, Anna & Söderling, Ismo (2010) Teoksessa Stina Fågel, Anna Rotkirch & Ismo Söderling (toim.) *Isovanhemmuuden merkitys korostuu. Farkkumummoja ja pehmoaareja. Uusia ikkunoita isovanhemmukseen*. Helsinki: Väestöliitto.

Gilleard, Chris & Higgs, Paul (1998) Ageing and the Limiting Conditions of the Body. *Sociological Research Online*, 3:4.

Gilleard, Chris & Higgs, Paul (2002) The Third Age. Class, Cohort or Generation? *Ageing & Society* 22, 369-382.

Gilleard, Chris & Higgs, Paul (2009) The Third Age. Field, Habitus, or Identity? Teoksessa Ian Rees Jones, Paul Higgs & David J. Ekerdt (toim.) *Consumption & Generational Change*. New Brunswick ja Lontoo: Transaction Publishers. 23-36.

Hoppania, Hanna-Kaisa & Karsio, Olli & Näre, Lena & Olakivi, Antero & Sointu, Liina & Vaittinen, Tiina & Zechner, Minna (2016) Hoivan arvoiset. Hoiva yhteiskunnan ytimessä. Helsinki: Gaudeamus.

Ijäs, Kirsti (2006) Ikääntyvän ihmissuhteet. Helsinki: Kirjapaja.

Jyrkämä, Jyrki (2013) Kolmas ikä, sukupuoli ja toimijuus. Teoksessa Hanna Ojala & Ilkka Pietilä (toim.) Miehistä puhetta. Miehet, ikääntyminen ja vanhenemisen kulttuuriset mallit. Tampere: Tampere University Press, 89-114.

Kekäle, Jari & Eerola, Petteri (2014) Isyyden tarinamarkkinoilla. Teoksessa Petteri Eerola & Johanna Mykkänen (toim.) Isän kokemus. Helsinki: Gaudeamus, 19-31.

Kontula, Osmo (2009) Parisuhdeonnen avaimet ja esteet. Perhebarometri 2009. Helsinki: Väestöliitto.

Lammi-Taskula, Johanna & Suhonen, Anna-Stiina & Salmi, Minna (2004) Puolin ja toisin. Tukea yli sukupolvien. Teoksessa Minna Salmi & Johanna Lammi-Taskula (toim.) Työn ja perheen yhdistämisen arkea. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, 97-112.

Laru, Suvi & Oulasmaa, Minna & Saloheimo, Anja (2010) Isovanhemmuuden eri muodot ja haasteet. Stina Fågel, Anna Rotkirch & Ismo Söderling (toim.) Farkkumummoja ja pehmovaareja. Uusia ikkunoita isovanhemmuuteen. Helsinki: Väestöliitto, 105-115.

Laslett, Peter (1987) The Emergence of the Third Age. *Ageing and Society* 7:2, 133-160.

Laslett, Peter (1989) A Fresh Map of Life. *The Emergence of the Third Age*. Lontoo: Weidenfeld and Nicolson.

Lumme-Sandt, Kirsi & Tiina-Mari Lyyra (2013) Ikääntyvän miehen muuttuva rooli perheessä. Teoksessa Hanna Ojala & Ilkka Pietilä (toim.) Miehistä puhetta. Miehet, ikääntyminen ja vanhenemisen kulttuuriset mallit. Tampere: Tampere University Press, 252-273.

Lumme-Sandt, Kirsi & Pietilä, Ilkka (2014) Isoisyys. Teoksessa Petteri Eerola & Johanna Mykkänen (toim.) Isän kokemus. Helsinki: Gaudeamus, 143-158.

Maijala, Eeva-Leena & Määttä, Kaarina & Uusiautti, Satu (2018) The Multiformality of Grandparental Love. Teoksessa Kaarina Määttä & Satu Uusiautti (toim.) Love Around Us. The Role of Love in Education, Parenting and Romantic Relationships. Berlin: Peter Lang, 93-113.

Miles, Matthew B. & Huberman, A. Michael (1994) *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. Newbury Park: Sage Publications.

Määttä, Kaarina & Uusiautti, Satu (2018) *Falling in Love in Later life*. Teoksessa Kaarina Määttä & Satu Uusiautti (toim.) *Love Around Us. The Role of Love in Education, Parenting and Romantic Relationships*. Berlin: Peter Lang, 161-172.

Nätkin, Ritva (2018) *Isovanhempien huoli*. Teoksessa Henna Pirskanen & Petteri Eerola (toim.) *Perhe ja tunteet*. Tampere: Gaudeamus, 159-164.

Paajanen, Pirjo (2003) *Parisuhde koetuksella. Käsitteitä parisuhteesta ja sen purkautumisesta*. *Perhebarometri 2003*. Helsinki: Väestöliitto.

Perko, Mari (2019) *Isovanhemmuus lapsenlapsettomuuden kontekstissa*. Tampereen yliopisto: kasvatustieteiden ja kulttuurin tiedekunta pro gradu -tutkielma.

Pirskanen, Henna & Eerola, Petteri (toim.) (2018) *Perhe ja tunteet*. Tampere: Gaudeamus.

Rytkönen, Outi & Hautsalo, Katriina (1999) *Laadukas parisuhde. Onnea ja vuorovaikutusta*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.

Saari, Juho (2020) *Auttaminen hyvinvointivaltiossa*. Teoksessa Mirikka Danielsbacka, Hans Välimäki & Antti O. Tanskanen (toim.) *Suomalainen auttaminen. Tukiverkostot suurten ikäluokkien ja heidän lastensa elämässä*. Helsinki: Gaudeamus, 85-104.

Salmi, Minna & Johanna, Lammi-Taskula (toim.) (2004) *Puhelin, mummo vai joustava työaika? Työn ja perheen yhdistämisen arkea*. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus.

Suhonen, Anna-Stiina & Salmi, Minna (2004) *Perhevaiheet ja elämäntilanteet – kahden kauppa: puolison merkitys*. Teoksessa Minna Salmi & Johanna Lammi-Taskula (toim.) *Työn ja perheen yhdistämisen arkea*. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, 74-96.

Tanskanen, Antti O. & Hämäläinen, Hans & Danielsbacka, Mirikka (2020) *Johdanto. Auttaminen ja vuorovaikutus sukupolvien ketjussa*. Teoksessa Mirikka Danielsbacka, Hans Hämäläinen & Antti O. Tanskanen (toim.) *Suomalainen auttaminen. Tukiverkostot suurten ikäluokkien ja heidän lastensa elämässä*. Helsinki: Gaudeamus, 15-30.

Timonen, Virpi (2008) Ageing Societies. A Comparative Introduction. Maidenhead: Open University Press.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2009) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Van Aerschot, Lina (2014) Vanhusten hoiva ja eriarvoisuus. Sosiaalisen ja taloudellisen taustan yhteys avun saamiseen ja palvelujen käyttöön. Tampere: University Press.

Ylikarjula, Simo (2011) Vanheneminen kielletty? Elämäkokemuksen puolustus. Helsinki: Kirjapaja.

Digitaaliset lähteet:

Finlex (2020) Avioliittolaki. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1929/19290234>. Viitattu 10.02.2021.

Juhila, Kirsi (2020) Laadullisen tutkimuksen ominaispiirteet. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/mita-on-laadullinen-tutkimus/laadullisen-tutkimuksen-ominaispiirteet/>. Viitattu 17.03.2021.

Pöysä, Jyrki (2020) Kirjoituskutsut. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/laadullisen-tutkimuksen-aineistot/kirjoituskutsut/>. Viitattu 17.03.2021.

Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestörakenne 2019. Helsinki: Tilastokeskus. http://www.stat.fi/til/vaerak/2019/vaerak_2019_2020-03-24_tie_001_fi.html. Viitattu 22.4.2021.

Suomen virallinen tilasto (SVT) (2019): Syntyneet. Helsinki: Tilastokeskus. <http://www.stat.fi/til/synt/index.html>. Viitattu 01.02.2021.

Suomen virallinen tilasto (SVT) (2018): Siviilisäädyn muutokset. Ensiavioitujan ja ensisynnyttäjän keski-ikä 1982–2017. Helsinki: Tilastokeskus. http://www.stat.fi/til/ssaaty/2017/ssaaty_2017_2018-05-08_kuv_001_fi.html. Viitattu 01.02.2021.

Vuori, Jaana (2020) Laadullinen sisällönanalyysi. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto.
<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/laadullinen-sisallonanalyysi/>. Viitattu 17.03.2021.